

ज्वालामूखी गाउँपालिकाको
आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

ज्वालामूखी गाउँपालिकाको गाउँसभा (नवौँ अधिवेशन) मा उपस्थित प्रमुख अतिथिज्यू, अतिथिज्यूहरु, गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु, साथै हाम्रो निमन्त्रणा लाई स्वीकार गरी यस गाउँसभा सफल बनाउन र यसको गरिमालाई बढाउन पाल्नु हुने सबै पेशा, वर्ग, सेवा र समुहमा आवद्ध सम्पूर्ण अतिथि महानुभावहरुमा म यस गाउँपालिकाको जन निर्वाचित प्रमुख र गाउँपालिका परिवारको तर्फबाट हार्दिक स्वागत एवं आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

सर्वप्रथम, नेपालको सार्वभौमसत्ता, स्वाधीनता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रिय अखण्डता हित,स्वाभिमान, लोकतन्त्र र जनजीविकाका लागि भएका विभिन्न आन्दोलनहरुमा आफ्नो अमूल्य जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण ज्ञात-अज्ञात सहिदहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । साथै जनतालाई सार्वभौम बनाउन विभिन्न चरणमा भएका आन्दोलनमा घाइते भएका घाइतेहरुको शिघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दछु । साथै ती आन्दोलनहरुको नेतृत्व गर्नु हुने अग्रजहरुप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु,नेपाली समाजको रुपान्तरणमा उहाँहरुले पुऱ्याउनुभएको महान् योगदानको पुनःस्मरण गर्न चाहन्छु । साथ साथै स्थानीय तह निर्वाचन २०७९ सफल र शान्तीपूर्वक सम्पन्न गर्न सफल भएकोमा नेपाल सरकारलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । कोभिड-१९ महामारीको दोस्रो लहरका कारण मानव जातिमाथि शताब्दीकै सबैभन्दा ठूलो सङ्कट पैदा भयो । विश्वस्तरमै यस महामारीविरुद्ध लड्न मौजुदा स्वास्थ्य सेवा र सुविधाहरु अपर्याप्त देखिए। यस महामारीबाट लाखौँ मानिसको ज्यान गयो भने अरू लाखौँ सङ्क्रमित भए । यस महामारीबाट सङ्क्रमित भई नेपाल भित्र र बाहिर जीवनगुमाउनु हुने नेपाली तथा अन्य मित्रराष्ट्रका नागरिकहरु प्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै शोकाकुल परिवारजनप्रति गहिरो समवेदना व्यक्त गर्दछु ।

धादिङ जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित यो गाउँपालिकाले विकासका विविध सम्भावना बोकेको छ । वेंशीदेखि पहाडसम्मको सबै प्रकारको प्राकृतिक विविधता बोकेको यस गाउँपालिका क्षेत्रमा कृषि र पर्यटनलाई नमुनाको रुपमा विकास गरी समग्र गाउँको आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकासमा उल्लेखनिय योगदान हुने सम्भावना देखेको छ, जिल्ला सदरमुकामसँग जोडिएको यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै पनि भु-भाग विकट अवस्थामा रहेको छैन । नेपालको राष्ट्रिय गौरवको अत्याधुनिक जलासययुक्त बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको सबै भन्दा बढी प्रभावित क्षेत्र यसै गाउँपालिकामा पर्दछ । यहाँबाट उक्त जलासय र उत्तर तर्फको सेतामै फुलेका मनोरम गणेश हिमाल लगायत अन्य विभिन्न हिमश्रृंखला अवलोकन गर्नुका साथै दक्षिण महाभारत लेकको हरियाली दृश्य अवलोकनको लागि समेत उपयुक्त स्थान रहेको छ । गाउँपालिकाको सामिप्यमा रहेका नेत्रावती र बुढीगण्डकीको अविरल बहावका कारण बुढीगण्डकीको सौन्दर्यता, चरन क्षेत्र र टारहरुको मनमोहक दृश्य तथा संस्कृतिक रुपमा रहेका जलमूखीमाई, ढोला मण्डली, मैदी कोट, खरि कोट, अनकन्या मन्दिर (चैनपुर कोट) जस्ता धार्मिक, पुरातात्विक एवं पर्यटकीय प्रचुर सम्भावना बोकेका क्षेत्रको विकासको माध्यमबाट गाउँपालिकामा पर्यटन, आर्थिक, सामाजिक, तथा पूर्वाधार विकास गर्न सकिने प्रबल सम्भावनाहरु रहेका छन् । हामीसँग स्रोत साधन हुँदा हुँदै पनि यसको दिगो तथा समुचित परिचालनको अभावमा अपेक्षित सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न सकेका छैनौँ । यद्यपि उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी प्रयोग गर्दै सकारात्मक सौँच, दृढ संकल्प र सामुहिक ईच्छा शक्तिका साथ अघि बढेमा हामीले कल्पना गरेको समृद्ध ज्वालामूखी निर्माण गर्न सुदुर भविष्य पर्खनु पर्नेछैन ।

हामी सबै जानकार नै छौँ,हाम्रा चाहना र आवश्यकताहरु असिमित छन्, तर स्रोत र साधन सिमित छ । सिमित स्रोत र साधनको न्यायोचित वितरण तथा अधिकतम प्रयोगबाट समग्र गाउँपालिका क्षेत्रका आम नागरिकको विकास तथा परिवर्तनको चाहनालाई सम्बोधन गर्न प्रयास गरिने छ । सिमित स्रोत र साधनलाई विनियोजन गर्दा प्राथमिकताका आधारमा योजना छनौट गरी समुदायको अधिकतम जनसहभागिता, सहकार्य तथा सामुहिक स्वार्थ र साभेदारीमा विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने अहिलेको टड्कारो आवश्यकता र यथार्थ हो । यसलाई कार्यान्वयन गर्नका निम्ति सम्पूर्ण राजनैतिक दल, कर्मचारी, विभिन्न सरकारी तथा गैर

सरकारी संघ सस्था, विकास प्रेमी व्यक्तित्वहरु तथा निर्वाचित पदाधिकारी ज्यूहरुसंग सहयोग एवं सहकार्यको आशा र अपेक्षा गरेको छु ।

जनताको अभिमत सहित हामी निर्वाचित भएर यस गाउँपालिकाको विकासमा योगदान गरी गाउँपालिकालाई सम्बृद्धि तर्फ लैजानका लागि अठोट एवं उद्देश्यका साथ आएका हौं । गाउँपालिकामा रहेका विविध समस्या र चुनौतिका वावजुत पनि यस गाउँपालिका क्षेत्रको समृद्धि र विकास कसरी गर्न सकिन्छ, भन्ने तर्फ हामी निर्वाचित पदाधिकारीहरु निकै सचेत रहि गाउँपालिकालाई विकास तर्फ डोन्याउन उद्धत छौं भन्ने व्यहोरा जानकारी गराउन चाहन्छु । जनताको आकांक्षा, चाहना र भावनालाई सम्बोधन गर्ने दृढ संकल्पका साथ आ.व. ०७९/८० को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम यस सम्मानित सभा समक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा गौरवको अनुभूति गरेको छु ।

गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु,

१. यस गाउँपालिका आगामी आर्थिक वर्ष २०७९/०८० को नीति तथा कार्यक्रम ज्वालामूखी गाउँपालिकाले परिकल्पना गरेको “शिक्षा,स्वास्थ्य,कृषि,पर्यटन र पूर्वाधार: समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार”भन्ने दीर्घकालीन सौँच समेतका आधारमा आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक रूपमा पछाडि परेका/पारिएका समुदायहरुलाई

उच्च प्राथमिकतामा राख्दै आम गाउँपालिकाबासीको सर्वोपरी हितलाई केन्द्र भागमा राखी तयार पारिएको छ ।

२. गाउँपालिकाको नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरु पहिचान गर्ने, नीतिगत निर्णय गर्ने, कानूनी प्रबन्ध मिलाउने तथा कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यसम्पादन गर्न गाउँसभा, गाउँकार्यपालिका, अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विभिन्न शाखा प्रमुखहरु विषयगत समितिहरु, वडा अध्यक्षहरु, गाउँकार्यपालिकाका सदस्यहरु तथा वडा सदस्यहरु, अन्य सल्लाहकारहरु र कर्मचारी संयन्त्रबाट कार्य भई आएको व्यहोरा अवगत नै छ । गाउँपालिकाद्वारा सम्पादित कार्यहरुमा स्थानीय राजनीतिक दल, बुद्धिजीवी, स्वयंसेवी, नागरिक समाज र आम संचारको भूमिका अभू महत्वपूर्ण रहेको छ । यी सबै पक्षलाई ध्यान दिई नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४, विभिन्न विषयगत कानूनहरु, ज्वालामूखी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को नीति तथा कार्यक्रम र सोको कार्यान्वयनको अवस्था, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम, पन्ध्रौं योजना, वागमती प्रदेशको आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य, सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त भएका मार्गदर्शन, गाउँपालिकाको आवधिक र क्षेत्रगत योजनाले निर्दिष्ट गरेका दुरदृष्टि, लक्ष्य र उद्देश्यहरु विभिन्न विषय विज्ञहरुबाट प्राप्त सुझावहरु समेतलाई आत्मसात गरी आ.व. २०७९/०८० को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

३. सुशासन लोकतन्त्रको आधारस्तम्भ भएकोले गाउँपालिकाका कार्यहरुमा पारदर्शिता,आर्थिक अनुशासन तथा सामाजिक न्यायलाई अङ्गिकार गर्दै भ्रष्टाचारमुक्त विधिको शासन व्यवस्थाको सुनिश्चितता गरिएकोछ । सबै स्थानीय जनताको जीवनस्तर माथि उकास्न स्थानीय ज्ञान, सीप र क्षमतालाई प्रश्रय दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

४. गाउँपालिकाको भौतिक तथा सामाजिक उत्थानका योजनाहरु बनाउँदा वातावरणीय, जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशिलतालाई विशेष ध्यान दिइनेछ । समुन्नत गाउँपालिका निर्माणको कार्यमा समुदाय, सहकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्र लगायत साभेदार संघसंस्थाहरुको सहकार्यलाई आत्मसात गर्दै सहभागितामूलक साभेदारीलाई प्रश्रय दिने र बहुलगानीको सम्भावना बढाउने कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

५. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवा प्रवाहको प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कानूनहरु (ऐन, नियमावली, कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका, दिग्दर्शन आदि), दीर्घकालिन, आवधिक र विषय क्षेत्रगत योजना, प्रोजेक्ट बैंक, गुरुयोजना तथा नीतिहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।
६. गाउँपालिकावासीको जीवन पद्धतिमा अर्थपूर्ण परिवर्तन आउन सक्ने परियोजनाहरुलाई गाउँपालिकाको विशेष महत्वका आयोजना मानिनेछ र यस्ता आयोजनाहरु आगामी तीन वर्षभित्रमा आधारभूत रुपमा सम्पन्न गरिनेछन्।
७. गाउँपालिकाको हालै सम्पन्न स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता स्व-मूल्याङ्कन र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण पश्चात् निर्माण गरिएको कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु,

अब म यस गाउँपालिकाको आगामी आ.व. २०७९/०८० को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु। नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नु पूर्व यस गाउँपालिकाको वार्षिक गाउँ विकास योजनाको सोंच, लक्ष्य र उद्देश्यको बारेमा छोटो प्रस्तुत गर्न चाहान्छु।

गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सोंच : “शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार-समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार” रहेको छ।

लक्ष्य : गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, मानवीय विकासमा अभिवृद्धि भई गाउँबासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार भएको हुनेछ।

उद्देश्य : गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, मानवीय विकास समावेशी तथा गुणस्तरीय र वातावरणीय रुपमा सन्तुलित भई गाउँबासीको जीवनयापन गतिशील तथा सुरक्षित भएको हुनेछ।

१. आर्थिक नीति :

क) कृषि तथा पशु :

१. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उत्पादन भएका कृषि उपजलाई सुरक्षित भण्डारण गर्नको लागि गाउँपालिका स्तरिय चिस्यान केन्द्र (Cold Store) निर्माण गर्न आवश्यक अनुसन्धान गरी DPR तयार गरिनेछ।
२. गाउँपालिका क्षेत्र अन्तर्गत प्रत्येक वडामा उत्पादन हुने कृषि उपज संकलनका लागि सहकारी संघ/संस्थाहरुसँगको सहकार्यमा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना तथा संचालन र विक्रि वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ।
३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कृषि तथा पशु सेवा क्षेत्रमा पहुँच पुऱ्याउँन गाउँपालिकामा एक अधिकृत स्तरको कृषि प्राविधिक सहित वडा एक कृषि/पशु प्राविधिक (JTA) को व्यवस्था गरिनेछ।
४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र तरकारी खेती प्रवर्द्धनको लागि उन्नत जातको विउँ विजन व्यवस्थापन गरि तरकारी खेती प्रवर्द्धनको लागि टनेल (प्लाष्टिक घर) निर्माण गरिनेछ।
५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादन हुने धान, गहुँ, कोदो र मकैको प्रशोधन गरि विउँ विजन तयार गर्न प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरिनेछ।
६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ७ वटै वडामा आधुनीक मौरी पालन कार्यक्रमको थालनी गरि मौरीको घर वितरण गरिनेछ।

७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सुत्केरी पशुको लागि प्रोत्साहन भत्ताको शुरुवात गरीनेछ ।
८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका युवा समुहले गरेका सामुहिक कृषि तथा पशुपालन प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
९. गाउँपालिकाबाट उपलब्ध गराइने विभिन्न किसिमका कृषि तथा पशुपंक्षी सम्बन्धि अनुदान कार्यक्रमलाई व्यक्तिगत रूपमा पूर्ण निस्तेज गर्दै समुहगत तथा दर्तावाला फर्मलाई मात्र उपलब्ध गराइनेछ । यसरी उपलब्ध गराउने अनुदान ५० प्रतिशत गाउँपालिका र ५० प्रतिशत सरोकारवाला समुह/फर्म हरूले व्यहोर्नु पर्नेछ ।
१०. रासायनिक विषादीको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्दै जैविक विषादी तयार गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
११. कृषि तथा पशुपंक्षी क्षेत्रको लागि उर्वर भुमी पत्ता लगाइ पशुपंक्षी, अन्नवाली र नगदेवालीको पकेट क्षेत्र निर्धारण गरिनेछ । यसका लागि माटो परिक्षण, हावापानी लगाएतका विषयमा बस्तुगत विवरण तयार गरेर मात्र कार्यक्रम अगाडी बढाइनेछ ।
१२. कृषिलाई आधुनिक तथा व्यवसायिकरण गरी युवाहरुलाई रोजगारी मार्फत गरीबि न्यूनिकरणमा टेवा पुऱ्याउने गरी कार्यक्रम तथा योजना तयार गरिनेछ ।
१३. सहकारी तथा निजी क्षेत्रको लगानीमा गुणस्तरीय एवं आधुनिक बधशाला निर्माण तथा सञ्चालन गर्न सहयोग गरिनेछ । बध गरिने जनावरको स्वास्थ्य परीक्षण, सफा र स्वस्थ बधशालाको विकास, मासु पसलको गुणस्तरीयता परीक्षण गर्ने कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।
१४. तरकारी तथा फलफूल बजार, बधशाला, माछा-मासुका बजारलाई आधुनिकीकरण गरी व्यवस्थित गर्ने कार्यलाई अगाडि बढाइनेछ । यस्ता व्यवसायहरुको वस्तुगत विवरण तयार गरी न्यूनतम मापदण्ड तोक्ने र अनुगमन गर्ने कार्य गरिनेछ ।
१५. आधुनिक कृषि पद्धतीलाई विस्तार गरी परम्परागत निर्वाहमुखी खेती प्रणालीमा सुधार गरिनेछ साथै एक वडा एक उत्पादनको क्षेत्रलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने गरी गाउँपालिका र वडा कार्यालयबाट बजेट विनियोजन गरी आर्थिक समृद्धिका लागि कार्यक्रम तयार गरिने छ । विशेष गरि आधुनिक कृषि पद्धतीलाई गाउँपालिका भरि कृषि उपकरण व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र तरकारी तथा फलफुल उत्पादनको दृष्टिकोणले पनि राम्रो सम्भावना बोकेको क्षेत्र भएको हुँदा विभिन्न प्रकृतिको कृषि उत्पादनलाई मध्यनजर गरी सिंचाईको सुविधा उपलब्ध गराउन आवश्यक लिफ्ट सिंचाई, प्लाष्टिक पोखरी, आकाशे पानी संकलन, हिउँदे सिंचाई ट्याङ्की, स्प्रिंकल सिंचाई, थोपा सिंचाई जस्ता उपयुक्त सिंचाई प्रविधिको लागि बजेट विनियोजन गरिने छ । यसबाट कृषि उत्पादनलाई थप टेवा पुग्ने आशा लिएको छु ।
१७. कृषि क्षेत्रको लागि अर्गानिक मल र औषधि तयार तथा विक्री वितरण गर्न आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
१८. स्थानीय उत्पादनको प्रवर्द्धन तथा बजारीकरणका लागि नीतिगत र कार्यक्रम व्यवस्था गरी सो अनुसार बजार व्यवस्थापनका लागि पहल गरिनेछ ।
१९. गाउँपालिकाको भैगोलिक बनावटलाई दृष्टिगत गरी अर्गानिक तरकारी खेती, वेमौसमी तरकारी खेती, पुष्प खेती, पशुजन्य उत्पादनका लागि कृषकलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।

२०. कृषि क्षेत्रलाई कृषक समूह मार्फत मल, विउ र अन्य विविध अनुदान दिइनेछ ।
२१. कृषकहरूको लागि सहूलियत दरमा रसायनिक मल उपलब्ध गराउन रसायनिक मलको डिलरिडको लागि सम्बन्धित निकायमा पहल गरि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
२२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका कृषकहरूले पालन गरेका पशुपंक्षी विमाको लागि आवश्यक पशुपंक्षी विमा कार्यक्रमको थालनी गरिनेछ ।

(ख) सहकारी नीति :

१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पूर्ण सहकारी संस्थालाई प्रचलित कानूनको दायरामा ल्याइनेछ । साथै अव्यवस्थित एवं अमूर्त रूपमा संचालन भएका संस्थाहरूलाई विषय र उद्देश्य मिलान हुने गरि एकिकरण एवं खारेजी गरिनेछ । यसको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरि सहकारीलाई परस्कृत तरिकाले संचालन गर्नका लागि वातावरण तयार गरिनेछ ।
२. “समृद्धिको लागि सहकारी अभियान”लाई सफल पार्न साना व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति वा समूहलाई सहकारीमा आबद्ध गराई आत्मनिर्भर गराउने नीति लिइनेछ ।
३. विद्युतीय प्रणाली मार्फत सहकारी संस्थाको दर्ता, नियमन र प्रवर्द्धन गरिने कार्यलाई निरन्तरता दिइ थप प्रभावकारी बनाइनेछ । सहकारी संस्थाहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि एकीकरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन दिइनेछ ।
४. सहकारी संस्थाहरूलाई पालिकाको नीति तथा कार्यक्रम अनुसार कार्य गर्न उत्प्रेरित गराउनको लागि प्रोत्साहन र सहयोगका कार्यक्रमहरू तयार गरिनेछ ।
५. सहकारी संस्थाहरूको नियमित अनुगमन गर्नको लागि जिल्ला संघसँग समन्वय गरी पालिका स्तरमा अनुगमन संयन्त्र विकास गरिनेछ ।
६. पालिका भित्र दर्ता भएका सहकारीहरूको पहिचान, सक्रियता परिक्षण, ऐन तथा नीति, नियम पालनाको अवस्था, सहकारी भित्र सुशासनको अवस्था आदि विविध पक्षहरूको बारेमा विस्तृत सर्वेक्षण गरी तथ्यांक संकलन गर्ने र सक्रियताको आधारमा सहकारीहरूको वर्गिकरण गरिनेछ ।
७. पालिका भित्र आयात हुने गरेका वस्तुहरू र निर्यात हुने वस्तुहरूको पहिचान गरी निर्यात वृद्धिहुने क्रियाकलापहरूलाई उच्च प्राथमिकता दिइनेछ ।
८. उत्पादन वृद्धि, आयआर्जन वृद्धि र रोजगारी सृजनाको लागि कृषि, बहुउद्देशिय, बचत तथा ऋण र अन्य प्रकृतिका सहकारीहरूलाई उद्देश्य अनुसार कार्यगर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । (जस्तै : कृषि सहकारीले कृषि उत्पादन, बजारीकरण, मुल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलामा काम गर्ने, बचत तथा ऋण सहकारीले कृषि उत्पादन, बजारीकरण, रोजगारी सृजना र आयआर्जनको लागि आवश्यक वित्तिय सहायता प्रदान गर्ने)
९. सहकारी संस्थाका सञ्चालक र कर्मचारीहरूको क्षमता विकासको लागि क्षमता विकास तालिम संचालन गरिनेछ ।
१०. सहकारीको माध्यमबाट साना तथा घरेलु उद्योग सञ्चालन गर्न प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ ।

११. सहकारीहरूको लेखा तथा सूचना प्रणालीमा एकरूपता कायम गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ । सहकारीहरूको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि सहकारी कार्यमूलक योजना ल्याइनेछ ।
१२. अनौपचारिक क्षेत्रमा संलग्न महिला, दैनिक ज्यालादारीमा कार्य गर्ने मजदूरहरूलाई सहकारीमा आवद्ध गराउने नीति लिइनेछ ।
१३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सहकारीहरूको सूचना अद्यावधिक गरी सहकारीलाई नियमन गर्दै उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरीनेछ, यसको लागि गाउँपालिकास्तरीय सहकारी संघ बनाई सहकारी प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
१४. सहकारी संस्थाका अभियान्ताहरूलाई आवश्यक क्षमता विकास तालिम संचालन गरिनेछ ।
१५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सहकारी संस्थाहरूसँग साभेदारी गरी उपलब्ध पुँजीलाई उन्नत कृषि तथा पशुपालन कार्यमा लगानी गरिनेछ ।

ग) उद्यमशीलता प्रवर्द्धन नीति :

१. ज्वालामूखी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न उद्यम गरिरहेका शिल्पीहरूको सीप उपयोग तथा विकासका लागि प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ । युवाहरूलाई स्वदेशी उद्यममा आकर्षण गर्न स्वदेशी वस्तुहरूको उत्पादन, प्रवर्द्धन र बजारीकरणलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । सेवा मुलक उद्योगलाई प्रश्रय तथा प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।
२. स्वरोजगारीका अवसर सृजना गर्न युवाहरूलाई लक्षित गरी विभिन्न किसिमका व्यवसायिक तालिमहरू सञ्चालन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइ थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
३. भोल सावुन, ठल्लो सावुन, अगरवत्ती तथा कृषि तथा पशुपालन र पाउरोटी जन्य खाद्य उत्पादन तालिमको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
४. उद्यमशीलता विकास गर्न उद्यम विकास कोष स्थापना गर्न पहल गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका उद्यमीहरूले उत्पादन गरेका सामग्रीहरूको विक्रि वितरणको लागि साभ्का सुविधा केन्द्र, लघु, साना तथा घरेलु उद्योगहरूबाट उत्पादित सामान विक्रिको वितरणको लागि बजारमा सञ्चालित विक्रि कक्षसँग समन्वय गरी उत्पादित वस्तुको प्रवर्द्धन साथै बजार व्यवस्थापनमा जोड दिइने छ ।

(घ) उद्योग तथा व्यापार नीति :

१. गाउँपालिकाभित्र संचालित होटेल, रेष्टुराँ,खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा र खुद्रा पसलहरूलाई प्रोत्साहित गरिने नीति लिइनेछ ।
२. गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित साना तथा घरेलु उद्योगहरूको सूचि तयार गरिनेछ । उक्त उद्योगहरूलाई गाउँपालिकामा दर्ता गराई त्यस्ता उद्योगहरूको प्रवर्द्धनमा गाउँपालिकाले सहजिकरण गर्ने गरी कार्यक्रम तथा योजनाहरू सञ्चालन गर्नेछ ।
३. उद्योगी, व्यवसायी तथा स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा विभिन्न अवसरमा स्थानीय उत्पादनको व्यापार प्रवर्द्धन मेला आयोजना गरिनेछ ।
४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालित सम्पूर्ण व्यवसायलाई व्यवसाय दर्ताको लागि अनिवार्य गरिनेछ ।
५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका विभिन्न व्यापार व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याउनको लागि कुल कर रकमको निश्चित रकम छुट दिइ करको दायरामा ल्याइनेछ ।

६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता गर्ने व्यापार व्यवसायलाई क्षेत्रगत रूपमा वर्गिकरण गरि सोही अनुसार दर्ता तथा नविकरण गरिनेछ ।
७. गाउँपालिकामा दर्ता भएका व्यापार व्यवसायहरु जुन उद्देश्य र सामाग्री वितरणको लागि दर्ता भएका हुन् सोही बस्तु मात्र विक्री वितरण गर्न पाउने व्यवस्थालाई निश्चित कार्यविधि तयार गरि कडाइका साथ लागु गरिनेछ ।
८. एक टोल एक व्यवसाय नीतिको अवलम्बन गरि सोही अनुसार कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(ड) पर्यटन नीति :

१. पर्यटन प्रवर्द्धनको माध्यमबाट स्थानीय जनताको जीवनस्तर उकास्न पर्यटन पूर्वाधारको निर्माण,संरक्षण, सम्बर्द्धन र बिस्तारमा जोड दिने नीति लिइनेछ
२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र र अन्य स्थानीय तहमा समेत रहेका धार्मिक एवं पर्यटकीय क्षेत्र समेत समेट्ने गरि पर्यटन पद मार्ग रुट तयार गरिनेछ ।
३. गाउँपालिका भित्र पर्यटन विकास, विस्तार र सम्बर्द्धनका लागि गाउँपालिकास्तरीय पर्यटन गुरु योजना तयारी भैसकेका हुँदा गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण धार्मिक धरोहर, शक्तिपिठहरु, तथा पर्यटकीय क्षेत्रको क्रमश विस्तृत विकासमा टेवा पुग्ने कार्यक्रम तथा योजना तयार गरिने छ ।
४. मौलिक बस्तीमा सम्पदा भवनहरुको संरक्षण तथा निर्माणको लागि निश्चित मापदण्डको आधारमा अनुदान तथा छुट दिने नीति लिइनेछ ।
५. गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका वन तथा सार्वजनिक क्षेत्रलाई सार्वजनिक निजी साभेदारी कार्यक्रमको अवधारणा अनुसारको नीति तय गरी उक्त क्षेत्रमा ताल, बोटानिकल पार्क सहितको मनोरञ्जन पार्कको विकास गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकको गन्तव्य स्थलको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ । यसको लागि आवश्यक नीति गाउँपालिकाले तयार गर्नेछ ।
६. पर्यटन प्रवर्द्धनका निम्ति मुख्य आधारको रूपमा रहेको होटल व्यवसाय र होमस्टेलाई प्रवर्द्धन गर्न उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने पहल गरिनेछ ।
७. गाउँपालिकामा पर्यटन केन्द्रको स्थापना गरि आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न विभिन्न आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
८. संवेदशील एवं जलवायु संकटासन्न र जोखिममा रहेको पर्यटन स्थल र सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचाहन गरी त्यस्ता क्षेत्रहरुको स्थानीय समुदाय र संघसंस्थाको सकृय सहभागितामा संरक्षण र व्यवस्थापन गरिनेछ ।

(च) सार्वजनिक निजी साभेदारी नीति :

१. सार्वजनिक निजी साभेदारीमा संचालन गरिने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सार्वजनिक निजी साभेदारीमा सञ्चालन हुने परियोजनाहरुको पहिचान, अध्ययन, विश्लेषण, मूल्यांकन तथा छनौट गरि अघि बढाइनेछ । जनस्वास्थ्य, शिक्षा, उद्यमशीलता तथा वातावरणको दिगो विकासको लागि **Public People Partnership** कार्यक्रमको शुरुआत गरिनेछ ।
२. वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा सार्वजनिक निजी साभेदारीको अवधारणा अवलम्बन गर्दै टोल विकास संस्था,नागरिक तथा नीजि क्षेत्र र गैरसरकारी संघ संस्थाहरुको परिचालनलाई जोड दिइनेछ ।

३. गाउँपालिकाले निजीक्षेत्रसंग साभेदारी गरी पूर्वाधार तथा अन्य क्षेत्रको विकासका लागि प्रचलित ऐन अनुसार सार्वजनिक निजी साभेदारी कार्यविधि तयार गरि आवश्यकता अनुसार योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२. सामाजिक विकास नीति :

(क) शिक्षा नीति :

१. गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन, बन तथा वातावरण, कृषि र स्थानीय भाषा, रहनसहन, सस्कृति, नैतिक शिक्षा क्षेत्र समेटिने गरि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरि पठनपाठन संचालन गरिनेछ ।
२. जीवनउपयोगी, आधुनिक, व्यवसायिक एवं प्रविधियुक्त शिक्षामा जोड दिई सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार गरिनेछ ।
३. विद्यार्थीहरूलाई आफूले निर्माण गरेका र सिकेका कुराहरूको प्रदर्शन गर्ने अवसर पाउने गरी वार्षिक “सिकाई तथा शैक्षिक मेला” आयोजना गरिनेछ ।
४. विद्यालयहरूमा आवश्यक न्यूनतम पूर्वाधार, पुस्तकालय, कक्षाकोठा, लैङ्गिकमैत्री शौचालय तथा अपाङ्गमैत्री संरचनाहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
५. बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनको डुवान क्षेत्रका विद्यार्थीहरूका लागि पायक पर्ने स्थानमा पठनपाठनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
६. आधारभूत विद्यालय (कक्षा १ देखि ५ सम्म) अंग्रेजी माध्यमबाट पठन पाठन गर्न गराउन आवश्यक पहल गरिनेछ ।
७. शैक्षिक सुधार कार्यक्रम अर्न्तगत अनुभवी विज्ञहरूको उपस्थिति एवं परामर्शमा गाउँपालिका स्तरीय बृहत शैक्षिक मेला कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
८. शिक्षालाई घोकन्ते शिक्षा प्रणालीबाट सोच्ने, सोध्ने र सिक्ने शिक्षा प्रणालीको विकास गरि रोजगारमूलक शिक्षण सिकाई गरिनेछ ।
९. हरेक वडामा कम्तीमा एक विद्यालयलाई नमूना प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि स्थानीय तहमा प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम सञ्चालन अनिवार्य गरिनेछ । कार्यक्रमको गुणस्तर वढाउन सहयोगी निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
१०. आधारभूत शिक्षामा देखिएको न्युन सिकाई तथा कोभिड र अन्य विपदको कारणले भएको सिकाई क्षतिलाई पूर्ति गर्न सुधारात्मक कक्षा (Remedial Class) को प्रवन्ध गरिनेछ ।
११. फरक क्षमता भएका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पछाडि परेका समुदायबाट आउने विद्यार्थीहरूलाई विशेष विद्यालय र आवासिय छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न पहल गरिनेछ ।
१२. विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्गीण विकासका लागि गुणस्तरीय दीवा खाजा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१३. जागरुक अभिभावक बनाउनको लागि अभिभावकको विद्यालयमा उपस्थिती वढाउन अभिभावक अभिमुखिकरण साथै अभिभावक सम्मान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१४. उत्प्रेरित शिक्षक बनाउनका लागि विषयगत शिक्षकहरुको रोष्टर तयार गर्ने, क्षमता विकास, उत्कृष्ट शिक्षक पुरस्कार, सूचना प्रविधिसँग जोड्ने व्यवस्था साथै सेवा र सुविधाहरु समयानुकुल वढाउदै लगिनेछ ।
१५. छात्राहरुलाई निःशुल्क रुपमा विद्यालयमा नै गुणस्तरीय स्यानिटरी प्याडको नियमित उपलब्धताको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
१६. विचैमा विद्यालय छोड्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्नुका साथै बालमैत्री शिक्षण विधि अबलम्बन गरिनेछ । जेहेन्दार, गरिब तथा विपन्न वर्गका बालबालिकाहरुलाई आवश्यकता अनुसार पाठ्यपुस्तक, पाठ्यसामाग्री र पोसाक लगायतका सामाग्री उपलब्ध गराई अभिभावकत्व प्रदान गर्ने कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।
१७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत बाल विकास शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीका लागि सम्बोधन गर्ने गरि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरि निश्चित तलब बृद्धि गरिनेछ ।
१८. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको बिस्तार, समृद्ध गाउँपालिका निर्माणको आधारलाई साकार पार्न गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्थापना भएको विषयगत प्राविधिक शिक्षालयलाई “व्यवसायिक सीप विद्यालय” को रुपमा विकास गरि विद्यार्थिलाई कमाउदै सिक्दै गर्ने वातावरण तयार गरिनेछ ।
१९. गाउँपालिका भित्र एउटा सुविधा सम्पन्न उत्कृष्टताको केन्द्र " Center of Excellence" को रुपमा अगुवा विद्यालय (Lead School) विकास गरिनेछ ।
२०. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरुलाई उपलब्ध गाराउदै आएको अनुदानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२१. जवाफदेही शिक्षा प्रणाली विकासका लागि विद्यालयका शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुको विद्युतीय माध्यमबाट रेकर्ड र रिपोर्टिङ प्रणालीको स्थापना साथै निरन्तर अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सबै विद्यालयहरुमा सि.सि. क्यामेरा र विद्युतीय हाजिरी प्रणालीलाई लागु गरिनेछ । यसले सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकासमा ठुलो टेवा पुग्नेछ ।
२२. विद्यालय भर्नादर बृद्धि गर्ने तथा कक्षा छोड्ने दर न्यून गर्न विद्यालय भर्ना अभियान र विद्यालय जानका लागि प्रेरित गर्न विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । साथै सरकारी, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा औपचारिक शिक्षाबाट बञ्चित बालबालिका तथा बव्यस्कका लागि प्रौढ कक्षा, वैकल्पिक शिक्षा र साक्षरता कक्षाहरु संचालन गर्न विभिन्न संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरिनेछ । सामुदायिक सिकाई केन्द्रलाई क्रियाशिल बनाई सामाजिक विकासका विविध कार्यहरुमा सक्रिय बनाइनेछ ।
२३. सामुदायिक विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि र प्रोत्साहनका लागि आधारभूत तह र माध्यमिक तहको परीक्षामा उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्ने ३/३ विद्यालयलाई प्रत्येक वर्ष उत्कृष्ट शिक्षा पुरस्कार प्रदान गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ भने गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हरेक वर्ष एस. ई. ई. मा उत्कृष्ट नतिजा ल्याउने सामुदायिक विद्यालयका छात्र/छात्रा १/१ जनालाई सम्मान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईने छ ।
२४. सामुदायिक विद्यालयभित्रका खुला स्थानहरुलाई धुलोमुक्त बनाउने, फलफूलको विरुवाहरु रोपी हरित विद्यालय बनाउने, बाल, लैङ्गिक तथा अपाङ्गतामैत्री शौचालय निर्माण गर्ने, सुरक्षित पिउने पानीको व्यवस्था गर्ने, खुल्ला क्षेत्रमा पानी पुनर्भरण (रिचार्ज) कार्यक्रम, फोहोरमैला राख्ने भाँडोको प्रवन्ध गर्ने,

सबै विद्यालयहरुमा बालमैत्री संरचना बनाउने तथा चित्र र सन्देशहरु लेख्ने एवं एउटै रङ्ग लगाउने लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

२५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका विद्यालयको नक्साङ्कन तयार गरी विशिष्टकृत कार्यविधि तथा मापदण्ड तयार गरी विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्यलाई वैज्ञानिक प्रणाली अपनाई शैक्षिक क्षेत्रको नीति, योजना र शासकिय सुधार गरि थप व्यवस्थापन र गुणस्तरीय शिक्षामा जोड दिईने छ ।
२६. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने क्याम्पस, तालिम केन्द्र जस्ता प्राज्ञिक विषयहरु सञ्चालनमा इच्छा जाहेर गर्ने राष्ट्रिय स्तरका निकायहरूसँग सहकार्य गर्ने नीति लिईने छ ।
२७. गाउँपालिकामा रहेको एकमात्र सामुदायिक क्याम्पस बुढीगण्डकी क्याम्पसमा विद्यार्थी भर्ना कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा संचालन गरि थप व्यवस्थित क्याम्पसको रुपमा संचालन गर्न सहयोग गरिनेछ ।
२८. गाउँपालिका स्थायी ठेगाना भई पालिका भित्र संचालित लिद्यालयमा +2 अध्ययन गर्ने दलित अपांग, सिमान्तकृत विधवा महिला विद्यार्थीहरुलाई निशुल्क अध्ययनको व्यवस्था साथै छात्रवृत्ती समेत प्रदान गरिनेछ ।
२९. गाउँपालिका भित्र रहेका सबै विद्यालयहरुमा ध्यान, योगाभ्यास तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा तथा सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
३०. गाउँपालिकाले विभिन्न क्षेत्रमा प्राविधिक विषयमा छात्रवृत्ति दिई उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि अवसर दिने तथा अध्ययन पश्चात अनिवार्य रुपमा गाउँपालिका भित्र कम्तिमा २ वर्ष सेवा गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइ प्राविधिक शिक्षाको पहुँच वढाइनेछ ।
३१. शिक्षक तथा कर्मचारीको क्षमता विकास, अध्ययन अवलोकन भ्रमण, उत्प्रेरणाका लागि विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरि शिक्षण सिकाई गतिविधिहरुलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
३२. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ र अन्य अभिभावकहरुलाई क्रियाशिल बनाउनको लागि विशेष तालिम, अन्तरक्रिया तथा अन्य अभियानहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
३३. विपदमा बालबालिकाहरुलाई पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यको विषयमा आधारभूत जानकारी विद्यालयमा प्रदान गरि सुसूचित गराईनेछ । विपदमा टोल सिकाई तथा स्वयंसेवक शिक्षक व्यवस्थापन गरि बैकल्पिक शिक्षा दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३४. विद्यालयमा सञ्चालन हुने अतिरिक्त क्रियाकलापहरुलाई व्यवस्थित बनाई शिक्षण सिकाई प्रक्रियालाई व्यवस्थित बनाइनेछ ।
३५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र **Multi Grade-Multi Leve Methodology (MGML)** "बहु कक्ष बहु स्तर सिकाई" पद्धती लागु गरिनेछ ।

(ख) स्वास्थ्य तथा पोषण नीति :

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सम्वन्धि नारा: "कोख देखी शोक सम्म ज्वालामूखी सरकार " रहेको छ ।

१. जनस्वास्थ्यमा लगानी वढाउनको लागि स्वास्थ्य क्षेत्रको बजेटलाई कम्तीमा १० प्रतिशत पुर्याई स्थानिय स्वास्थ्य प्रोफाईल निर्माण गरि सबै नीतिमा स्वास्थ्य (Health in All Policies) भन्ने मान्यतालाई अगाडि वढाउदै स्वास्थ्यल लक्ष्य निर्धारण गरि योजना, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा गरि आधारभूत स्वास्थ्यसेवालाई सर्वसुलभ, कम खर्चिलो तथा गुणस्तरीय एवं भरपर्दो बनाउने नीति लिइनेछ ।

२. स्थानिय स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र सवलीकरणका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद र वैकल्पिक चिकित्सा, मानसिक तथा निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक र पूर्णस्थापनात्मक सेवालाई एकिकृत रुपमा संचालन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिएका स्वास्थ्य चौकी तथा सामुदायिक स्वास्थ्य एकाईहरुको क्रमिक रुपमा स्तरोन्नती गरी सञ्चालन गरिनेछ । सरकारले तोकेबमोजिमका ९८ थरिका औषधी निःशुल्क सहज रुपमा वितरण गरिनेछ ।
४. गाउँपालिकामा महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले गरेको योगदानको कदर गर्दै हाल पाईरहेको सेवासुविधामा समयानुकूल पुनरावलोकन गरी सेवालाई थप प्रोत्साहित गरिनेछ । साथै निश्चित विधि तयार गरि उमेरको हद समेत तोकी दिर्घ सेवा सुविधा स्वरुप आवश्यक रकमको व्यवस्था गरि विदाइ गरिनेछ ।
५. सबै नागरिकहरुलाई स्वास्थ्य विमा कार्यक्रममा समावेश गराउनको लागि महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु, अति विपन्न, दलित तथा एकल महिला, एकल पुरुष, सहारा विहिन, अति अशक्त र अपांगता भएका व्यक्तिलाई निःशुल्क विमा गर्ने व्यवस्था गरि आगामि ५ वर्ष भित्र **पूर्ण स्वास्थ्य विमित गाउँपालिका** बनाईनेछ ।
६. वृद्धै गएको नसर्ने रोगहरु तथा मानसिक रोगहरुको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि स्वास्थ्य सचेतना, उपचार तथा व्यवस्थापनको सहज पहुँच विस्तार तथा आवश्यकता अनुसारको पूर्णस्थापना सेवा समेत स्थापना गरिनेछ । विशेष राहत कोष स्थापना गरी आवश्यक सहयोग तथा व्यवस्थापनमा जोड दिईनेछ ।
७. प्रतिकारात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक स्वास्थ्य सेवालाई जोड दिई स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्नका लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
८. विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा, किशोर किशोरी प्रजनन स्वास्थ्य, महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रमहरुलाई विस्तार गर्दै लगिनेछ ।
९. टेलिमेडिसिन सेवा तथा ल्याव सेवालाई स्वास्थ्य संस्थाहरुमा विस्तार गर्नका लागि आवश्यक कार्यहरु गरिनेछ ।
१०. वडा कार्यालयमा जन्मदर्ता गर्न आउने छोरीहरुका लागि रु. एक लाखको जिवन विमा गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । यसको लागि विमा किस्ता वापतको पहिलो किस्ता रकम गाउँपालिकाले भुक्तानी गरिनेछ ।
११. संघ/संस्थाको सहकार्यमा गाउँपालिकामा प्राथमिक आँखा उपचार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१२. आमा सुरक्षा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिई सुत्केरी भेट, मोवाईल स्वास्थ्य, जन्म पूर्व तयारी, नियमित अल्ट्रासाउण्ड, गर्भवती स्याहार अभियान, सुरक्षित मातृत्व महिना जस्ता कार्यक्रमलाई नियमित संचालन गरी अन्य नविनतम् कार्यहरुको थालनी गरिनेछ ।
१३. स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता विकास तथा उत्प्रेरणाको लागि आवश्यक कार्यहरु गरिनेछ । समयानुकूल अध्ययन अवलोकन भ्रमण, तालिम तथा अन्य अवसरहरु सिर्जना गरिनेछ ।
१४. विकासमा महिला, काममा पहिला भन्ने नारालाई आत्मसाथ गरी महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु मार्फत स्वस्थ आमा समुहहरुको प्रभावकारी र व्यवस्थित परिचालन गरिनेछ ।

१५. स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न घुम्ती शिविरहरू (आँखा, नाक, कान, घाँटी, सामान्य चिकित्सा, छाला) लगायत परिवार नियोजनसम्बन्धी शिविरहरू विशेषज्ञ मार्फत संचालन गरी स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।
१६. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूलाई क्रमशः घरमा सुत्केरी शुन्य (शत प्रतिशत संस्थागत सुत्केरी गराउने) वडा घोषणाका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू संचालन गरी गाउँपालिकालाई शत प्रतिशत संस्थागत सुत्केरी गराउने गाउँपालिका घोषणा गरिनेछ ।
१७. गाउँपालिकामा एक सुविधा सम्पन्न १५ सैयाँको अस्पताल निर्माण कार्यलाई निरन्तर अनुगमन गरि समय सिमाभित्र भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ । खरी स्वास्थ्य चौकी र ढोला स्वास्थ्य चौकीको भवनलाई निर्माण पुरा गरि यस आर्थिक वर्षमा नयाँ भवनवाट थप गुणस्तरीय र प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिनेछ । स्वास्थ्य चौकीहरू, एकाई तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूवाट प्रवाह हुने सेवालाई थप व्यवस्थित र सेवाग्राही मैत्री बनाउदै लगिनेछ ।
१८. स्वास्थ्य, सरसफाई र पोषणको क्षेत्रमा क्रियाशिल गैर सरकारी संस्थाहरू तथा सरकारी निकायसँग साझेदारी तथा सहकार्य गर्दै संचालित कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
१९. गाउँपालिका भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा किशोरकिशोरी मैत्री प्रजनन् स्वास्थ्य सेवा क्लिनिक संचालन गरिनेछ साथै कम उमेरमा विवाह, कम उमेरमा गर्भवती हुनेको संख्या घटाउनको लागि सामुदायिक सचेतनाका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२०. सबै वडामा भएका विद्यालयहरूमा विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम संचालन (विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण, महिनावारी सरसफाई, सेनिटरी प्याड वितरण, परिवार नियोजन, सरुवा रोग, खोप आदि) गरी स्वास्थ्य सम्बन्धि सचेतना प्रदान गरिनेछ ।
२१. स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य सचेतना फैलाउन सडक नाटक, प्रदर्शनी, तालिम, क्षमता विकासका गतिविधिहरू साथै आवश्यकता अनुसारको रेडियो कार्यक्रमहरू संचालन गरी स्वास्थ्य सम्बन्धी विविध विषयमा सामाजिक सचेतीकरण गरिनेछ ।
२२. सबै वडामा संचालनमा रहेको सुरक्षित प्रसुती सेवालालाई व्यवस्थित बनाईनेछ । प्रसुती प्रतिकालय घर, आकस्मिक सुरक्षित प्रसुती कोष साथै जन्म केन्द्रको लागि आवश्यक औजार तथा उपकरणको सहज व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यहरू गरिनेछ ।
२३. कडा रोग लागेका भनी आधिकारीक चिकित्सकवाट प्रमाणित भएका विरामी मृगौला रोग, मुटु रोग, क्यान्सर, स्पाइनल कर्ड इन्जुरी भइ पारालाइसिस भएका विरामीहरूको लागि उपचार सहयोग विगत देखि दिईदै आइरहेकोमा यस आर्थिक वर्ष देखि कडा मानसिक रोगलाई समेत थप गरि सो कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
२४. गाउँपालिकावाट सञ्चालन हुने गरि एम्बुलेन्स सेवा व्यवस्थापन गर्नका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै विगतमा सञ्चालनमा रहेका एम्बुलेन्सहरूको सेवा निरन्तरताका लागि एम्बुलेन्स मर्मत संभार कोष स्थापना तथा परिचालन गरिनेछ । खरी स्वास्थ्य चौकीवाट समेत एम्बुलेन्स सञ्चालन गर्नका लागि प्रयास गरिनेछ ।
२५. प्रजनन् रुग्णता भएका महिलाहरूलाई विशेष उपचार तथा स्याहारको व्यवस्था मिलाईनेछ । पाठेघर खस्ने तथा अब्सट्रेटिक फिस्टुला भएकाहरूलाई निःशुल्क उपचार तथा सामाजिक पूर्नस्थापनाको व्यवस्था मिलाइनेछ । पाठेघरको मुखको क्यान्सर पत्ता लगाउनको लागि सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा भि.आई.ए. जाँचको व्यवस्था मिलाईनेछ ।

२६. खरी स्वास्थ्य चौकीमा प्रयोगशाला सेवा संचालन गरिनेछ । सबै स्वास्थ्य चौकीहरुमा सुविधा सम्पन्न प्रसुती प्रतिकक्षालय घर स्थापना तथा संचालनको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
२७. सबै स्वस्थ आमा समुहहरुलाई गाउँपालिकामा विधिवत दर्ता गरि गाउँपालिका स्तरमा स्वस्थ आमा समूह संजाल निर्माण गरि नियमन तथा प्रभावकारी परिचालनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२८. गाउँपालिका, वडा कार्यालयहरु, तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्तनपान कक्ष निर्माण गरि संचालन गरिनेछ ।
२९. स्वस्थ नागरिक:घरमै स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमलाई सफल बनाउन एक वडा एक सामुदायिक सहजकर्ताको व्यवस्था गरि प्रतिकारात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक स्वास्थ्य सेवालाई सवलीकरण गर्ने साथै वडा स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गरि महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेवकहरुको प्रभावकारी परिचालन गरिनेछ ।
३०. ६० वर्ष माथिका नागरिक, गर्भवती महिला, दीर्घरोग भएका, अपांगता भएका र स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचमा पुग्न नसकेका व्यक्तिलाई नियमित परीक्षण, परामर्श, औषधी र उपचार सहित घरमै स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न शुरुवात गरिनेछ ।
३१. स्वस्थ आहार- विहार, पोषण, व्यायम लगायत स्वस्थ जीवनशैली अवलम्बन गर्न मेरो स्वास्थ्य: म स्वस्थ मेरो गाउँ स्वस्थ अभियान संचालन गरिनेछ ।
३२. गर्भवती तथा सुत्केरीहरुलाई नि:शुल्क एम्बुलेन्स सेवा, क्याल्सियम तथा फोलिक एसिड चक्की वितरणको व्यवस्था गरिनेछ । स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी भएका महिलाहरुलाई अनिवार्य रुपमा उत्तर प्रसुती घरभेट गरि रु. १०००। (अक्षरुपी एक हजार रुपैया मात्र) पोषण स्याहार खर्च वापत उपलब्ध गराइनेछ ।
३३. आमा सुरक्षा, पोषण र खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छतालाई नमुना कार्यक्रमको रुपमा विकास गर्नका लागि थप बजेट तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
३४. सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको समयमा स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम साथै स्वास्थ्य शिविर संचालन गरि ज्येष्ठ नागरिक तथा लक्षित वर्गहरुको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
३५. पत्रु खानाको प्रयोग घटाउने अभियान, स्थानिय सकारात्मक स्वास्थ्य बानी व्यवहार परिवर्तनका लागि विशेष कार्यक्रम, साथै अन्य सामुदायिक सचेतीकरण अभियान संचालन गरिनेछ । पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था तथा वडा घोषणा गर्नका लागि सबै सुचकहरु पूर्ण बनाई घोषणा गरिनेछ ।
३६. नसर्ने रोगहरुको भारलाई कम गर्नका लागि वडा स्तरीय प्रोफाइल तयार गरि नियमित रुपमा स्क्रिनिङको व्यवस्था गर्ने साथै मधुमेह र उच्च रक्तचापको औषधीहरु नि:शुल्क वितरणको व्यवस्था मिलाईनेछ । योग अभ्यास तथा सकारात्मक जीवनशैलीको विकास गराउन विशेष अभियान संचालन गरिनेछ ।
३७. मनोसामाजिक सहायता तथा परामर्श कक्ष स्थापना तथा संचालन गरि मनोसामाजिक स्वास्थ्य सेवालाई विस्तार गरिनेछ ।
३८. कोभिड -१९ संक्रमण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक व्यवस्थापन तथा वृहत्त स्वास्थ्य सचेतना अभियान कार्यक्रम संचालन गरि समुदाय स्तरमा सघन रोकथामात्मक अभियान संचालन गरिनेछ । कोभिड -१९ विरुद्धको खोप दिने कार्यलाई पूर्ण बनाई पूर्ण खोप सुनिश्चितता घोषणा गरिनेछ ।

३९. कुपोषण न्युनिकरण गरि सुपोषित गाउँपालिका बनाउनका लागि पत्रु खानाको प्रयोग घटाउने अभियान, स्थानिय सकारात्मक स्वास्थ्य बानी व्यवहार परिवर्तनका लागि विशेष कार्यक्रम, साथै अन्य सामुदायिक सचेतीकरण अभियान संचालन गरिनेछ । बाल स्वास्थ्य र मातृ स्वास्थ्यलाई घरदैलोमा पुर्याउन सबै वडामा सुनौलो हजार दिन कार्यक्रम प्रभावकारी बनाइनेछ ।
४०. अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई चुस्त दुरुस्त बनाउन DHIS, E-LMIS, Electronic Health Record System, Birth Registration System लाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउदै लगिनेछ । स्वास्थ्य संस्थालाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाइनेछ ।
४१. बहुक्षेत्रीय पोषण योजना दोस्रोको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि बहुक्षेत्रीय समन्वय, सहकार्य र साभेदारी गरिनेछ । पोषण तथा खाद्य सुरक्षा निर्देशक समितिलाई थप सशक्त र प्रभावकारी बनाई परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
४२. स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई सघन रुपमा समुदाय स्तरमा विस्तार गरिनेछ । महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुको काममा उत्प्रेरणा ल्याउनका लागि विमा शुल्क वापतको रकमको ५० प्रतिशत रकम गाउँपालिकावाट व्यहोरिनेछ ।
४३. फोहोरमैलाको समूचित व्यवस्थापनका लागि न्युनीकरण, पुन प्रयोग र चक्रिकरणमा जोड दिने साथै गाउँपालिका तथा वडा स्तरमा स्यानिटरी ल्याण्डफिल तथा डम्पीड साइटको व्यवस्था गरि फोहोरमैलाको समूचित व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ ।
४४. स्वास्थ्य संस्था स्तरमा सामुदायिक औषधी पसल स्थापना तथा संचालनका लागि आवश्यक कार्य प्रक्रिया अगाडि वढाउने ।
४५. खोप क्लिनिक तथा गाउँघर क्लिनिक तथा आमा समुहहरुको पूर्वाधार व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।
४६. नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्रलाई थप व्यवस्थित बनाइनेछ । साप्ताहिक रुपमा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आयुर्वेद सेवालालाई विस्तार गरि आयुर्वेद सेवाको पहुँच वढाइनेछ ।
४७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका किशोर किशोरी तथा युवा युवतीहरुलाई निशुल्क प्रजनन शिक्षा तथा प्रजनन छनौट स्वतन्त्रताको प्रत्याभूती गरिनेछ ।
४८. गर्भवती महिलालाई गर्भावस्थामा निःशुल्क परीक्षण, घरघरमा पोषण तालिका, घरवार विहिन विपन्न गर्भवतीका लागि निःशुल्क आश्रम र पोषणको व्यवस्था, निःशुल्क संस्थागत सुत्केरी सेवा साथै सुत्केरी र नवशिशुमा घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धि गरिनेछ ।
४९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सबै नागरिकलाई सुगर र प्रेसरको औषधी निशुल्क उपलब्ध गराइनेछ ।
- (ग) महिला, बालबालिका, किशोर किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता तथा समाजकल्याण नीति :
१. लैङ्गिक हिंसामा परेका, अति विपन्न, सिमाङ्कृत असहाय महिला, बालबालिका, किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा असक्तहरुलाई सहायता, संरक्षण, उद्धार गर्ने कार्य थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
  २. सबै प्रकारका हिंसा विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
  ३. हिंसामा परेकाका लागि पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना र अस्थायी रुपमा आश्रय दिई उनीहरुको क्षमता विकास गरी स्वरोजगारमूलक कार्यमा सहभागी गराउने एवं सम्भव भएसम्म परिवारसँग पुनर्मिलन गराउनका लागि सरकारी तथा गैर-सरकारी संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

४. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
५. विपन्न, असहाय तथा असक्तहरुको सहायता, संरक्षण तथा उद्धार गर्न आवश्यक नीतिगत तथा संरचनागत व्यवस्था मिलाइनेछ ।
६. अपाङ्ग भएका व्यक्तिको लागि तथ्याङ्क संकलन तथा सहज तरिकाले परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम गरिनेछ ।
७. अपाङ्ग भएका व्यक्तिको लागि उच्चमशिलता तालिम तथा व्यवसाय स्थापना सुरु गर्न लगानी कार्यक्रम गरिनेछ ।
८. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रकृति र आवश्यकता अनुसारको तालिम जस्तै: बहिरा अपाङ्ग भएका व्यक्तिको लागि साङ्केतिक भाषा तालिम, बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक तालिम संचालन गरिनेछ ।
९. अपाङ्गता भएको व्यक्तिलाई हिडडुल गर्न सहज गराउन निःशुल्क सहायक सामाग्री वितरण कार्यक्रम गरिनेछ ।
१०. अपाङ्गता भएको कारणले निरन्तर खानुपर्ने औषधी निशुल्क वितरण गरिनेछ ।
११. अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरुलाई छात्रावृद्धि उपलब्ध गराइनेछ ।
१२. बालबालिकालाई निःशुल्क खोप तथा पोषण तालिका तथा शिशु स्याहार केन्द्र र दीवा खाजाको व्यवस्था गरिनेछ ।
१३. बालमैत्री गाउँ घोषणा गर्न पुरा गर्नुपर्ने सबै सूचकहरुको बारेमा सम्बद्ध सबै सरोकारवाला निकाय र समुदायसँग सहकार्य गर्दै आवश्यक पूर्वाधार विकास र सामाजिक विकासका गतिविधि संचालन गर्न आगामी आर्थिक वर्षबाट तदारुकताका साथ कार्यक्रम तथा योजनाहरु सञ्चालन गरिने छ ।
१४. बाल विवाह, अनमेल विवाह जस्ता सामाजिक विकृति, विसङ्गतिलाई न्यूनीकरण गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
१५. अनाथ, शारीरिक रुपमा असक्तहरुको शिक्षा, स्वास्थ्यकोलागि आश्यक राहतकोष व्यवस्था गरिनेछ ।
१६. जोखिममा रहेका वर्गहरुको ((एकल महिला / पुरुष, दलित, गर्भवती महिला,सहारा विहिन बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, कोरोना महामारीका कारणले प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित अति गरीब आदि) नियमित कम्तिमा वार्षिक रुपमा आर्थिक, सामाजिक तथ्यांक संकलन गर्ने र सोहि तथ्यको आधारमा पालिकाले वार्षिक नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेट विनियोजन गर्नका लागि “जोखिममा रहेका वर्गहरुको तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक कार्यविधि” निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१७. “कोही पछाडि नछुट्टुनु” भन्ने मान्यताका साथ एकल महिला तथा पुरुष, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, द्वन्द्व पिडित, घरवार विहिन, तथा अति गरीब लगायत आर्थिक सामाजिक रुपमा पछाडि परेका परिवारका सदस्यहरुलाई स्वरोजगार मूलक तालिम सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक बजेटको विनियोजन सहित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
१८. लक्षित वर्गहरुलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउन र विकासमा सहजिकरणको भूमिका निर्वाह गर्न आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकामा महिला, युवा, बाल क्लब, दलित, आदिवासी जनजाति समन्वय

समिति गठन गरिनेछ । यी समन्वय समितिहरूलाई लक्षित वर्गको लागि सञ्चालन भएका कार्यक्रमहरूको अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा सहजीकरण कार्यमा सहभागि गराईने छ ।

१९. विपन्न वर्गका लागि आयमुलक तथा सीपमुलक कार्यक्रम गैरसरकारी संस्था समेतको साभेदारीमा संचालन गरीने छ ।
२०. आदिवासी जनजातिहरूको संस्कृति तथा परम्परा संरक्षण, जनजातिहरूका साँस्कृतिक स्थल तथा सम्पदाहरूको संरक्षणका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
२१. दलितहरूको समान हक र अधिकारको प्रवर्द्धन, निर्णय प्रकृत्यामा समेत समावेशीकरण र उनीहरूको संस्थागत सञ्जाल विकास गर्न जोड दिइनेछ र दलित वर्गको समग्र आर्थिक उन्नतिका लागि परम्परागत पेशालाई आधुनिकीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
२२. विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी, धर्म संस्कृति र परम्परामा आधारित मठ मन्दिर, गुम्वा, चर्च, मस्जिद विहार जस्ता सम्पदा तथा असल संस्कृतिको प्रवर्द्धनमा जोड दिइनेछ ।
२३. गाउँपालिकाको चालु आ.व.मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण सम्पन्न भइसकेको र उक्त परीक्षण पश्चात् निर्माण भएको कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वजेट व्यवस्था गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२४. फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी सशक्तिकरण कार्यक्रमहरू तथा आय आर्जनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
२५. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मर्म अनुसार पछाडि परेका र पारिएका समूहलाई मूलधारमा ल्याउने नीति लिइ पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुलत तथा दुर्व्यसनीमा फसेका किशोर किशोरीहरूको पहिचाहन गरी निजहरूको सुधारको लागि आवश्यक प्रशिक्षण एवं सचेतनामुलक कार्यक्रम गरिनेछ ।

(घ) खानेपानी तथा सरसफाइ नीति :

१. गाउँपालिका भित्र खानेपानी वितरण प्रणालीलाई सुदृढ गरी गाउँपालिकावासीलाई स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ । यसका लागि परम्परागत पानीको श्रोतको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
२. गाउँपालिकाको ५ वर्षे पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तयार भै कार्यान्वयनको चरणमा रहेको र उक्त रणनीतिक योजनाको आधारमा गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिका घोषणाका लागि थप नीति तथा कार्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । साथै सन् २०२३ भित्रमा गाउँपालिकालाई सफा र स्वच्छ गाउँ घोषणा गर्नका लागि विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिका स्तरीय ग्रामिण खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन भैसकेकाले गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका खानेपानी आयोजनाहरूको मर्मत, सम्भार तथा आवश्यक व्यवस्थापनको लागि वडा स्तरमा समेत ग्रामिण खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन गरिनेछ ।
४. हाल संचालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूलाई आवश्यकता अनुसार क्षेत्र तोक्यो थप व्यवस्थापनको लागि वजेट विनियोजन गरिनेछ ।
५. सार्वजनिक शौचालयहरूको निर्माण, मर्मत सम्भार, स्तरोन्नति गर्ने कार्यको शुरुआत गरिनेछ । प्राथमिकताको आधारमा थप सार्वजनिक शौचालयहरू निर्माण तथा सञ्चालन गरिनेछ ।

६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र खानेपानीको आवश्यकता पहिचान गरी उपयुक्त एवं आवश्यक स्थानमा लिफ्ट सिस्टम तथा डिप बोरिङको माध्यम मार्फत एक घर एक धारा अवधारणा अनुरूप आवश्यक बजेट विनियोजन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
७. ठोस फोहोरको व्यवस्थापनको लागि गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानमा तथा वजार क्षेत्रमा ल्याण्डफिल्ड साईटको व्यवस्था गरी समुदाय स्तरमा सघन रूपमा सचेतना फैलाई फोहोरमैला एवं व्यवस्थित विसर्जन गरिनेछ ।
८. खानेपानीको मुहान संरक्षणको लागि विशेष योजना बनाई आवश्यकता अनुसार खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको पूर्वाधार निर्माणमा विशेष जोड दिन “एक घर एक धारा”को अवधारणा अनुसार खानेपानी योजना सञ्चालनमा ल्याईनेछ ।
९. सबै खानेपानी योजनाको नियमित रूपमा अनुगमन र गुणस्तर परीक्षण गरि प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ । खानेपानी सुरक्षा योजना तथा खानेपानीको नियमित गुणस्तर जाँच गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरि सुरक्षित पिउने पानीको उपलब्धतालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।
१०. सबै खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरूलाई डिजिटलाईजेशन गर्नका लागि एन वास सफ्टवेयरमा जोडि प्रभावकारी व्यवस्थापनको प्रयास गरिनेछ ।
११. फोहोरमैलाको समूचित व्यवस्थापनका लागि टोल विकास समिति तथा वजार विकास समिति गठन तथा परिचालन गरिनेछ । फोहोरलाई मोहरमा रुपान्तरण गर्नका लागि नविनतम् प्रयास शुरु गरिनेछ ।
१२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका मुख्य मुख्य सार्वजनिक वजार क्षेत्रमा सार्वजनिक सौचालय निर्माण गरि उक्त शौचालयको प्रयोग, मर्मतसम्भार र व्यवस्थापनको जिम्मा स्थानीय वजार व्यवस्थापन समितिलाई दिइनेछ ।
१३. सार्वजनिक पधेरा, धारा, कुवाको मौलिक तथा कलात्मक रूपमा पुनः निर्माण तथा संरक्षण गर्नुका साथै उक्त स्थानमा सार्वजनिक सौचालय निर्माण गरी प्रयोग, संचालन र व्यवस्थापनको जिम्मा समुदायलाई दिइनेछ ।

(ड) संस्कृति तथा सम्पदा नीति :

१. ऐतिहासिक, धार्मिक, पुरातात्विक महत्वका टोल, बस्ती, मठ, मन्दिर, स्थानीय रितीरिवाज, भाषा, लिपी, कला, संस्कृति, जात्रा, परम्परा जस्ता अमूर्त सम्पदाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने नीति लिइनेछ ।
२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न धार्मिक, साँस्कृतिक तथा ऐतिहासिक महत्वका स्थान तथा सम्पदाहरूको मौलिक पहिचान गरी तिनको पुनर्स्थापना गरिनेछ ।
३. धादिङ जिल्लाको त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका स्थित बुढीगण्डकी तथा आखु दोभानमा अबस्थित धार्मिक तथा पर्यटकीय धरोहर नरशिहंधाम निर्माण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
४. ऐतिहासिक एवं धार्मिक दृष्टिले महत्वपूर्ण रहेका ढोला मण्डली माइ मन्दिर, जलमुखी माइ मन्दिर, अनकन्या मन्दिर, खरीकोट, मैदीकोट लगायतका क्षेत्रहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रबर्द्धन गरिनेछ ।

(च) युवा तथा खेलकुद नीति :

१. “युवाको जाँगर, समृद्ध गाउँघर” अभियान अनुरूप युवाशक्ति परिचालनको नीति अबलम्बन गरिनेछ । यसको लागि युवासँग अर्थपूर्ण सहभागिता र सहकार्यमा जोड दिइनेछ ।

२. युवाहरुको सहयोगी समूहको सूची तयार गरी प्रत्येक वडामा सञ्चालन हुने सामाजिक विकास कार्यक्रम एवं विकास निर्माणका क्षेत्रमा युवाहरुलाई परिचालन गरिनेछ ।
३. वातावरण संरक्षण, हरियाली प्रवर्द्धन एवं जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको आयोजना गर्दा युवाहरुको परिचालनमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।
४. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र एक गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण गरी गाउँपालिका क्षेत्र भन्दा बाहिरका खेलाडीहरुलाई समेत आकर्षण गर्ने गरी खेलकुद क्षेत्रको विकास गरिनेछ । खेलकुदको माध्यमद्वारा युवाहरुको व्यक्तित्व विकास गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा शारीरिक व्यायामशाला, हेल्थ क्लब रंगशाला/कवर्डहलको विकास र विस्तार गरिनेछ ।
५. युवाहरुलाई कुलत तथा दुर्व्यसनबाट बचाउन सचेतनामूलक, रोकथाममूलक तथा उपचारात्मक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
६. युवाहरुका लागि स्वरोजगारमूलक सीप तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
७. यस गाउँपालिका स्थायी ठेगाना भई जिल्ला स्तरिय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा महत्वपूर्ण सिल्ड, मेडल, पदक विजेता हुनुहुने खेलाडीलाई उचित सम्मानका साथ पुरस्कारको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
८. यूवा वर्गलाई खेल प्रति आकर्षित गर्नका लागि राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड तथा अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरि प्रोत्साहित गरिनेछ ।

(छ) सामाजिक विकास, सुरक्षा तथा संरक्षण नीति :

१. नेपाल सरकारले ज्येष्ठ नागरिकलाई उपलब्ध गराएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैङ्कि प्रणाली मार्फत घर-टोल बस्तीमै उपलब्ध गराईने अभ्यासलाई निरन्तरता दिइनेछ । प्रत्येक वर्ष “ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम” को आयोजना गरिनेछ ।
२. शसस्त्र द्वन्दका कारण प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगाएतका क्षेत्रमा सम्मानजनक सहायता गरिनेछ ।
३. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत सूचीकृत बेरोजगारहरुलाई गाउँपालिकाको विकास निर्माण कार्यमा आवश्यकता अनुसार परिचालन गरिनेछ ।
४. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रै रोजगारको श्रृजना गरी जनशक्ति विदेश पलायन हुनवाट रोकिनेछ । स्तरीय वैदेशिक रोजगारीमा जान चाहने जनशक्तिलाई निजको क्षमता अनुसार आवश्यक अभिमुखीकरण र जनचेतनामूलक कार्यक्रम गराएर मात्र विदेश तर्फ प्रस्थान गर्ने वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
५. सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने र सोही नीति अनुरूप बालबालिका पुनर्स्थापना केन्द्र, ज्येष्ठ नागरिक आश्रय केन्द्र, अशक्त स्याहार केन्द्र स्थापना गरी संचालनमा ल्याउन पहल गरिनेछ ।
६. सि.टी.ई.भि.टी. तथा व्यवसायी तालिम केन्द्रवाट सीपमूलक तालिम लिएकाहरुलाई सीप विकास प्रमाणिकरण गर्न पहल गरिनेछ ।

(ज) गैरसरकारी संस्था तथा नीति :

१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्ने जिल्ला स्थित गैर सरकारी संघ संस्थासंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरि एकद्वार नीति मार्फत योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२. गैसरकारी संस्थासँग को सहकार्यमा योजना तथा कार्यक्रम गर्दा निश्चित मापदण्ड तयार गरि समपुरक कोषको अवधारणा अनुसार मापदण्ड बमोजिम योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
  ३. गैरसरकारी संस्था मार्फत योजना तथा कार्यक्रम गर्दा गराउँदा अनिवार्य रूपमा त्रिपक्षीय सम्झौता गरि कार्यान्वयन गर्ने र कार्यक्रमको अर्धवार्षिक तथा वार्षिक प्रगती विवरण गाउँपालिकामा अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्ने प्रावधानलाई कडाइकासाथ कार्यान्वयन गरिनेछ । गैर सरकारी संस्था मार्फत योजना तथा कार्यक्रम गर्दा अनिवार्य रूपमा गाउँपालिकासँग समन्वय गरेरमात्र गर्नुपर्नेछ । यसरी कार्यक्रम सञ्चालन नगरेको पाइएमा कार्यक्रम संचालन गर्न रोक लगाइनेछ ।
३. भौतिक पूर्वाधार विकास :
- (क) पूर्वाधार विकास नीति :
१. २०७२ साल बैशाख १२ गते र त्यसपछीका विभिन्न मितिमा गएका भुकम्पीय पराकम्पन बाट भएको घर भवनको भौतिक क्षतीको लागि पुनः निर्माण प्राधिकरणबाट नियमानुसार प्राप्त गनुपर्ने किस्ता रकमका लागि सरोकारवाला निकायसँग आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
  २. ज्वालामूखी गाउँपालिकाको पाँच बर्षे आवधिक योजना निर्माण भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको र अन्य क्षेत्रगत गुरुयोजनाहरु एवं नीतिहरु आवश्यकता अनुसार तयार गरिनेछ ।
  ३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण गरिने भौतिक पुर्वाधार सडक, ढल, पेटी, खानेपानी, बिद्युत, टेलिफोन आदिको गुणस्तरियता कायम गर्न, विभिन्न निकायहरु बिच समन्वय गरी व्यवस्थित रूपमा निर्माण कार्य सन्चालन गर्न “पूर्वाधार विकास ऐन” जारी गरिनेछ ।
  ४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सरकारी, सार्वजनिक तथा पर्ति जग्गाको अतिक्रमण रोकी संरक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ । यस्ता सार्वजनिक जग्गाहरुलाई बालमैत्री उद्यान, योगापार्क तथा ज्येष्ठ नागरिक मैत्री पार्कहरु र खुला क्षेत्रहरुको रूपमा विकास गरिनेछ ।
  ५. प्रस्तावित वुढीगण्डकी जलविद्युत परियोजनाबाट विस्थापित घरधुरी र समुदायलाई उचित स्थानमा एकीकृत वस्तीको व्यवस्था मिलाउन पहल गरिने छ । साथै पुनःस्थापना, पुनर्वास र पुनर्लाभको लागि सम्बन्धित सरोकारवाला पक्षसँग आवश्यक पहल गरिनेछ ।
  ६. वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा रु. १ लाख भन्दा कम रकमको छनौट गरिने छैन र रु. २० लाख भन्दा बढीका योजना तथा कार्यक्रम ठेक्का प्रथाद्वारा गराइनेछ ।
  ७. पाल्पा भञ्ज्याङ-हुलाक भञ्ज्याङ- ढोला मैदी पिपलटार सडक, ससाह- अमराई - मैदी- रातमाटे माफिटार-मजुवा सडक, हुलाक भञ्ज्याङ-चैनपुर-बाङ्गेरह, बुङ्कोटघाट सडक,साधभञ्ज्याङ- खरी- बुङ्कोटघाट सडक समेतेर सहज आगमनका लागि बाह्रै महिना सवारी साधन चल्ने बनाउन सडकको ग्राभेल गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको हुँदा उक्त कार्य सम्पन्न गर्नुका साथै सडकका आधारभूत पूर्वाधारसहित व्यवस्थित पक्की नालासहित सडक कालोपत्रे गरी नमूना सडकको रूपमा विकास गर्न सम्बन्धित निकायमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।
  ८. सडकहरुको नियमित मर्मत सम्भार गरी यातायात सुचारु गर्न मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गरिनेछ साथै उक्त कोष परिचालनका लागि मर्मत सम्भार कोष परिचालन निर्देशिका तयारी गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
  ९. सुरक्षित पर्यटकिय गाउँको अवधारणाको विकास गर्दै होमस्टे र पिकनिक स्पोर्टलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न अध्ययन, अनुसन्धान र विविध तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१०. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सडकहरु व्यवस्थित गर्न ग्रामीण यातायात गुरुयोजना (Rural Transport Master Plan-RTMP) तयारी कार्य भैसकेको र गाउँपालिकाले निर्माण गरेका र आगामी दिनमा निर्माण गर्ने सडकहरुको वर्गीकरण गरी कालोपत्रे, सडक ग्राभेल र कच्ची सडकहरुको नामाकरण गरी उक्त सडकहरुमा पर्ने जग्गाको लगत कट्टा गर्न मालपोत तथा नापी कार्यालयसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्दै विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
११. उपभोक्ता समितिका कुनै पनि पदाधिकारी एउटा योजना सम्पन्न भई फरफारक नभएसम्म अर्को योजनाको उपभोक्ता समितिको कुनै पनि पदमा बसेर काम गर्न नपाउने नीतिलाई कडाइका साथ लागु गरिनेछ ।
१२. विकास योजनाहरुमा लागत जनसहभागिता वापत स्थानीय उपभोक्ताबाट १० प्रतिशत नगद लागत सहभागिता अनिवार्य व्यहोर्नु पर्ने नीति लाइ निरन्तरता दिइनेछ ।
१३. पूर्वाधार (सडक, खानेपानी, विद्युत, सिंचाई) तर्फका नयाँ योजना तथा कार्यक्रमलाई वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गर्दा निश्चित प्राथमिकता निर्धारण गर्नुका साथै उपलब्ध श्रोतबाट सम्पन्न हुनेगरी अधुरा योजनालाई सञ्चालनमा ल्याउने योजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
१४. सडक सौर्य बत्ती, बसपार्क र वजार क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन कार्य अगाडि बढिरहेको हुँदा उक्त कार्यलाई आगामी आ.व. मा पनि निरन्तरता दिईने छ ।
१५. भू-उपयोग योजना, Land Pooling योजना,सडक मापदण्ड निर्धारण जस्ता कानूनहरु तयार गरी लागु गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।
१६. गाउँपालिकाको सवै वडा र वस्तीमा विस्तारित विद्युत प्रवाहको कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्न सवै काठे पोलको विस्थापन गरी फलामे पोलको व्यवस्था गरिनेछ, र आवश्यक स्थानमा थप ट्रान्समिटरको व्यवस्था मिलाईने छ ।
१७. सडक निर्माण गर्दा खानेपानी, सिंचाइ तथा अन्य पूर्वाधारहरुमा क्षति पुऱ्याएको अवस्थामा सोही योजना संचालन गर्ने निकायबाटै पुनः निर्माण गर्नु पर्नेछ । सडक निर्माण गर्दा विद्युत पोल तथा तारलाई असर पर्ने भएमा सम्बन्धित कार्यालयसंग समन्वय र सहमति गरेर मात्र निर्माण कार्यलाई अगाडि बढाइनेछ ।
१८. भारी उपकरण प्रयोग गरि सडक निर्माण गर्दा बन क्षेत्र पर्दछ भने डिभिजन बन कार्यालय सँगको समन्वय तथा पूर्व अनुमती लिएर मात्र सडक निर्माण कार्य गरिनेछ ।
१९. उपभोक्ता समिति मार्फत भइरहेको आयोजना/योजनाको निर्माण कार्य ठेक्का प्रथाद्वारा गराउने गरेको पाइएमा यस्तो कार्यलाई कडाइका साथ अनुगमन गरी यस प्रकारको कार्यलाई पूर्ण निरुत्साहित गरिनेछ । साथै त्यस्ता काम गर्ने उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीलाई कालो सुचिमा राखी उ.स.को पदाधिकारीबाट हटाईनेछ ।
२०. गाउँसभाबाट स्वीकृत कार्यक्रमहरु आ.व.को माघ मसान्तभित्र सम्भौता गरी जेष्ठ मसान्तभित्र सार्वजनीक लेखा परीक्षण गराई जाचपास र फरफारक गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनेछ ।
२१. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र यस अघि सडकको क्षेत्राधिकारको अवलम्बन तथा साँध सिमाना लगायत कुनै पनि विषयमा विवाद एवं किचलो नभइ निर्माण सम्पन्न भइसकेका घर भवनको नियमानुसार शुल्क लिई निर्माण अभिलेखिकरण गरिनेछ, र यस पछि निर्माण हुने घर, भवनको लागि स्थानीय सरकार संचालन

ऐन, २०७४ बमोजिम नियमानुसारको प्रक्रिया पूरा गरी घर, भवन निर्माण पूर्व नै अनिवार्य रुपमा नक्सा पास गर्नु पर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

२२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारतर्फ प्रयोग हुने भारी उपकरण (डोजर, जे.सि.वी., रोलर, एक्साभेटर) गाउँपालिकामा नियमानुसार सूचिकृत भएका उपकरण मात्र प्रयोग गर्न दिइने र तोकिएको समय भन्दा पछि सूचिकृतलाई काम गर्न तोकिएको दस्तुरको दोब्बर शुल्क लिइनेछ ।
२३. रु.एकलाख भन्दा माथिका योजनाका लागि योजना स्थलमा अनिवार्य रुपमा योजना सूचना पाटी राख्ने अनिवार्य व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२४. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारमा गा.पा.को भारी उपकरण प्रयोग गरी“ज्वालामूखी को पूँजी ज्वालामूखी भित्रै” भन्ने नारालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
२५. गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको भारी उपकरणको दररेट बमोजिम ईच्छुक भारी उपकरण कम्पनी वा व्यक्तिसँग प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट सबै भन्दा कम दररेटमा काम गर्ने कम्पनी वा व्यक्ति मार्फत काम गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई कडाईका साथ निरन्तरता दिइनेछ ।
२६. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र संचालन हुने सम्पूर्ण आयोजनाहरुको गाउँपालिकाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन कार्यविधि बमोजिम अनुगमन गरेर मात्र भूक्तानी दिने परिपाटीलाई कडाईका साथ लागु गरिनेछ ।
२७. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गरिने निर्माण सामाग्री ढुवानी लगायत दक्ष,अदक्ष ज्यामीको लागि गाउँपालिका स्तरीय दररेट निर्धारण गरेर मात्र कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
२८. निर्माण सम्पन्न भएका पूर्वाधारको लागि आवश्यक वजेट व्यवस्था सहित मर्मत संभारकोषको व्यवस्था गरिएकोमा त्यसलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

(ख) यातायात व्यवस्थापन नीति :

१. सार्वजनिक यातायातमा ज्येष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पहुँच बढाउन तथा समग्र सवारी साधनको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न ज्वालामूखी गाउँपालिका सवारी तथा यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(ग) सूचना तथा संचार नीति :

१. गाउँपालिका र मातहतका सबै वडा कार्यालयमा सोलार र इन्टरनेट जडान गरी गा.पा.का सम्पूर्ण वडालाई प्रविधिमैत्रि वडा बनाई सकिएको छ । यसलाई आवश्यकता अनुसार सुधार र परिस्कृत गर्नको लागि Internet सेवालाई पूर्ण रुपमा निरन्तरता दिन Internet को Speed वृद्धि गर्न थप ISP सँग समन्वय गरिनेछ ।
२. गाउँपालिका, विषयगत शाखा तथा वडा कार्यालयहरुबाट हस्तलिखित रुपमा संचालन भएको सेवा प्रवाह पूर्ण रुपमा वन्द भै सुचना प्रविधिमैत्रि भैसकेकोले यसलाई निरन्तरता दिँदै थप प्रभावकारी बनाउन विभिन्न तालिमद्वारा कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकासको लागि आवश्यक वजेट विनियोजन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाको सेवा सूविधा, नीति नियम, सूचना तथा गतिविधिहरु सबै नागरिक समक्ष पुऱ्याउन मोबाईल एप्स "ज्वालामूखी गाउँपालिका " डिजिटल सोधपुछ कक्ष, डिजिटल सुचना पाटि र विद्युतीय हाजिरको व्यवस्था भैसकेकोले यसलाई निरन्तरता दिइने छ । साथै गाउँपालिका सबै वडा कार्यालयमा, विषयगत शाखा र विद्यालयमा सुचना केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।

४. व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणालीलाई अनलाइनबाट दर्ता गर्ने कार्य थालनी भैसकेको हुँदा यसलाई निरन्तरता दिइने छ । विगत गा.वि.स. देखि दर्ता भएका व्यक्तिगत घटनाहरू लाई Digitization गर्ने कार्य सम्पन्न भैसकेकोले यसलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
५. सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभग्राहीको तथ्याङ्क लाई Digitization गर्ने कार्य सम्पन्न भै सकेको हुँदा सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी, पारदर्शी, व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन बैकिङ प्रणाली मार्फत वितरण गर्ने कार्यलाई थप सहज र प्रभाकारी बनाइनेछ ।
६. गाउँपालिका, विषयगत शाखा र वडा कार्यालयबाट सेवा प्रवाह वापत लिइने शुल्क, दस्तुर रकम सफ्टवेयर (Centralized Computerize Billing) मार्फत कार्यान्वयन गरी सकिएकोले यसलाई निरन्तरता दिन हाल संचालनमा रहेको Server लाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
७. गाउँपालिका, विषयगत शाखा तथा वडा कार्यालयहरूको गतिविधिहरूको निगरानी, शान्ति सुरक्षा तथा हरेक कृयाकलापको पारदर्शिता कायम गर्न सिसी क्यामेरा र विद्युतीय हाजिरी जडान भैसकेको छ । आगामी आ.व. ०७९।८० मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरूमा समेत सिसी क्यामेरा र विद्युतीय हाजिरी जडान गरिनेछ ।
८. गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण तयार भैसकेकोले आ.व ०७९।८० मा मध्यमकालिन खर्च संरचना (Medium Term Expenditure Framework), तथा क्षेत्रगत गुरुयोजना तयार गरी गाउँपालिकाको वार्षिक विकास योजनासंग Tie-Up गरिने छ ।
९. गाउँपालिका भित्र नयाँ निर्माण गरीने घरको नक्सा पास तथा पुराना निर्माण भईसकेका घरको अभिलेखीकरण विद्युतीय प्रणाली (EBPS) मार्फत गर्न शुरु भैसकेको हुँदा यसलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१०. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरूमा इन्टरनेट जडानको लागि नेपाल टेलिकमसँग सम्झौता भैसकेकोले सबै विद्यालयहरूमा इन्टरनेट जडान गरि CC-Camera, E-Attendance, School Management System संचालन गरिनेछ ।
११. गाउँपालिकाको कार्यालयबाट गरिने सबै भुक्तानीहरू बैकिङ प्रणालीद्वारा e-payment बाट गर्ने व्यवस्थाका लागि आगामी आ.व. २०७९।०८० देखि शुरुवात गरिनेछ ।

(घ) भवन मापदण्ड नीति :

१. सुरक्षित भवन निर्माण गर्न गाउँवासिलाई प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले दुई वा दुईभन्दा बढी जग्गाधनिहरूको सहमतिमा एउटै आवासीय भवन निर्माण गर्ने गरी नक्सा पेश गरेमा नक्सापास दस्तुरमा ४० प्रतिशत दस्तुर छुट दिने नीति लिइनेछ ।
२. गाउँपालिकाको भवन निर्माण आचार संहिता (Building By Laws) को प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।
४. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन :
१. “स्वच्छ हावा, स्वस्थ जीवन” नारालाई साकार पार्न वायु प्रदुषण नियन्त्रण, फोहरमैला व्यवस्थापन, पानी र फोहर पानी व्यवस्थापन, खुल्ला स्थान र हरियाली व्यवस्थापन, उर्जा तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी एकीकृत कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने नीति लिइनेछ । साथै विपद् जोखिम न्यूनीकरण समेतको माध्यमद्वारा उत्थानशीलता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

२. दिगो अर्थतन्त्रको विकासका लागि गाउँपालिकामा “एक घर एक करेसावारी” को नीतिलाई लागु गरिनेछ भने गाउँपालिकाको विशेष पहिचान बोकेको उत्पादनको खोजी गरी सो को वजारीकरण गर्दै यसका उत्पादनहरूलाई अझ गुणस्तरीयता प्रदान गर्न विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्था तथा नीजि क्षेत्रसँगको सहकार्यलाई अगाडि बढाइने छ । यसको लागि आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाको निश्चित क्षेत्रलाई पकेटक्षेत्र कायम गरि घाँस तथा फलफुलको विरुवा रोपीनेछ ।
४. जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग गुरुयोजना तयार गरी सोही अनुरूप जग्गा एकीकरण, जग्गा विकास, बस्ती विकास र सम्पदा संरक्षण योजना कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका नदी तथा खोलाहरूमा विषादी हाल्ने, करेन्ट लगाउने जस्ता कार्य गर्न पूर्णतय रोक लगाइनेछ । यदि यसो गरेको प्रमाणीत भएमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार जरिवाना गरिनेछ ।
६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका वन जंगलमा डढेलो लगाउने कार्यलाई पूर्णत रोक लगाइने छ साथै डढेलो र यसबाट हुने क्षती सम्बन्धि अभिमुखीकरण तथा सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(क) फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति :

१. फोहोरमैलाको अन्तिम व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता हासिल गर्न आधुनिक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ । कुहिने फोहोर पुनःप्रयोग गर्न कम्पोष्ट प्लान्ट र बायो ग्याँस प्लान्ट स्थापना गर्न पहल गरिनेछ ।
२. स्रोतमै फोहोर छुट्टाएर संकलन गर्ने प्रणाली लागु गरिनेछ । घरबाट उत्सर्जित हुने जैविक फोहोरलाई कम्पोष्टमल बनाई व्यवस्थापन गर्न प्रेरित गरिनेछ । चिकित्साजन्य र अन्य हानिकारक फोहोरलाई छुट्टै विसर्जन गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
३. फोहोर वस्तुको प्रशोधन र पुनःप्रयोग गर्ने तथा फोहोर वस्तुबाट नयाँ वस्तु उत्पादनमा कार्य गरिरहेका सामुदायिक संस्था, निजी, गैर सरकारी संस्थाको सञ्जाल निर्माण गरी यसलाई प्रोत्साहन दिइनेछ ।
४. फोहोरमैला संकलन, बर्गीकरण, ढुवानी र विसर्जन गर्नका लागि उपयुक्त स्थान, त्यसको व्यवस्थापन र फोहोरमैलालाई आमदानीको श्रोतको रूपमा उपयोग गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५. फोहोरमैलाको उपयुक्त व्यवस्थापन, बर्गीकरण, कम्पोष्टिङ्ग, पुनः प्रयोग तथा पुनः उपयोग सम्बन्धी व्यवस्था मिलाउन गाउँपालिका भित्र कार्य गर्ने विभिन्न गैर सरकारी संस्था, सामाजिक संस्थाको सहभागितामा सामाजिक परिचालन र जनचेतना अभिवृद्धि गर्न पहल गरिनेछ ।
६. फोहोरमैला संकलन र व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो तुल्याउन सार्वजनिक नीजि साभेदारीको अवधारणा अनुरूप निजी संघ संस्थासंग समन्वय गरी अगाडि बढाइनेछ ।
७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको फोहारमैला व्यवस्थापनको लागि स्थानीय बजारको नजिक ल्याण्ड फिल्ड साइड तोकी बजेट व्यवस्थापन गरिनेछ ।
८. फोहोरमैलालाई बर्गीकरण श्री आरको अवधारणा (Reduce, Reuse and Recycle) अनुरूप घरपरिवार तहबाट नै व्यवस्थापन गर्न उत्प्रेरित गर्ने कार्यलाई अभियानका रूपमा ल्याइनेछ ।

(ख) प्रदुषण नियन्त्रण नीति :

१. गाउँपालिकालाई प्लाष्टिक भोला निषेधित क्षेत्र तथा पुर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र निर्माणको लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।

२. घरबाट निस्कने फोहोर पानीलाई अनिवार्य रूपमा करेसाबारीमा प्रयोग गर्नुपर्ने नियम ल्याइनेछ भने घरभित्रको धुँवावाट प्रदुषण मुक्त गर्न प्राथमिकताका साथ कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
  ३. गाउँपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रलाई हर्न निषेधित क्षेत्रका रूपमा घोषणाका लागि नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (ग) हरियाली प्रबर्द्धन नीति :
१. वातावरणमैत्री स्थानीय शासनका सुचकहरूलाई अबलम्बन गरी वातावरण बचाउ अभियानलाई कडाईका साथ कार्यान्वयन गरिने छ ।
  २. प्राकृतिक वातावरण संरक्षणको लागि विविध रचनात्मक क्रियाकलापहरू वृक्षारोपण, सुधारिएको चुलो तथा वायोग्याँस निर्माण, लगायत कार्वन उत्सर्जन घटाउने नविनतम कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
  ३. गाउँपालिका भित्रको निश्चित क्षेत्रलाई वृक्षारोपण क्षेत्र घोषणा गरी सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा वृक्षारोपण गरी वातावरण संरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
  ४. गाउँपालिकाको समग्र विकास र प्रगति वातावरणसँग जोडिएको हुँदा यस गाउँपालिकालाई वातावरणमैत्री गाउँ घोषणा गर्ने गरी आ.व. ०७९।८० बाटै वातावरणमैत्री विकास निर्माणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने नीति तय गरी लागु गरिनेछ ।
  ५. वातावरणमैत्री गाउँ बनाउन आवश्यक पर्ने स्रोत साधन तथा प्राविधिक सहयोगलाई विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय निकायसँग सहकार्य तथा साभेदारीमा विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- (घ) जलवायु परिवर्तन अनुकूलन नीति :
१. नेपालमा जलवायु परिवर्तन तिब्र रूपमा भएको र यसका बहुआयामिक असर र जोखिमहरू देखापरेका छन् । जलवायु परिवर्तनले पर्यावरणमा र समग्र नेपालको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रमा नकारात्मक असरहरू पारेको छ । आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रमा हुने गिरावट र बढ्दो स्वास्थ्य समस्याका कारण भविष्यमा मानवीय सङ्कट र जीवनको जोखिम अझ बढ्ने देखिएको छ । समयमै गरिने जोखिम न्यूनिकरण र अनुकूलनका प्रयासले जलवायुजन्य हानि तथा नोक्सानीलाई कम गरी समुदायको अनुकूलन क्षमता र जलवायु उत्थानशील विकासलाई प्रबर्द्धन गर्न मद्धत गरि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम गरिनेछ ।
  २. जलवायु परिवर्तनबाट हुनसक्ने प्रतिकूलताको सामना गर्न ज्वालामुखी गाउँपालिकालाई **Green** तथा **Energy Efficient** पालिकामा रूपान्तरण गर्न आगामी आर्थिक वर्षमा बृहद् छलफल तथा अध्ययन गरी दीर्घकालिन रणनीति तयार गरिनेछ ।
  ३. ज्वालामुखी गाउँपालिकालाई खानेपानी, सरसफाइ र वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा अगुवा एवं नमुना गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गरिनेछ ।
  ४. सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने नीति लिइ वातावरण संरक्षणका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
  ५. गाउँपालिका भित्रका विभिन्न डाडाँहरूमा जमिनमूनिको पानी डिपबोरिडबाट बाहिर निकाली खानेपानी तथा सिंचाईको लागि सहज आपूर्ती गर्ने कार्यमा प्राथमिकताका साथ काम गरिनेछ ।
  ६. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका खोला तथा पानीका मुहान, ताल, पोखरी, कुवा, धारा आदिको संरक्षणका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

७. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण पानीको स्रोतको सर्भे एवं संरक्षण गर्ने नीति लिइ आवश्यक सूचना संकलन गरिनेछ ।
८. विकास योजना संचालन गर्दा साना योजनाहरूमा प्रारम्भिक वातावरणीय मूल्यांकन (IEA) र ठूला योजनाहरूमा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) गर्ने परिपाटीलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।
९. भू-क्षय, वाढी, पहिरो, आगलागी, डढेलो नियन्त्रणका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंगको समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।

(ड) विपद् व्यवस्थापन नीति :

१. गाउँपालिकाका पूर्वाधार विकास प्रकृत्यामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका अवधारणाहरूलाई अवलम्बन गरिने छ ।
२. विकासलाई विपद् जोखिमसँग जोडी विपद् प्रतिरोधात्मक संरचनाको निर्माण गर्ने नीतिलाई तदारुकताका साथ अगाडि बढाइने छ । विपद्का सम्भावित क्षेत्र पहिचानका लागि विपद् जोखिम नक्शांकन कार्यको शुरुवात गर्नुका साथै स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यलाई अगाडि बढाइने छ ।
३. विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना तर्जुमा भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको र उक्त कार्ययोजना बमोजिम विपद्को समयमा उद्धार गर्न हरेक वडामा एक तालिम प्राप्त विपद् उद्धार समुह गठन गरिनेछ । उक्त समुहलाई विपद्मा उद्धार गर्ने आवश्यक सामग्री समेत उपलब्ध गराइने छ ।
४. विपद् तथा प्रकोपको समयमा हेलीकप्टरबाट पनि उद्धार गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई महशुस गरी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र ७ वटै वडामा हेलीप्याड निर्माण गर्न बाँकी कार्यलाई अगाडि बढाउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
५. प्राकृतिक प्रकोप (चट्याङ्ग, वाढी पहिरो, हावाहुरी, भूकम्प आगलागी डढेलो) नियन्त्रणका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरी आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
६. विपद् व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि बमोजिम अघिल्लो कार्यकालबाट विपद् व्यवस्थापन कोष खडा गरी बजेट विनियोजन समेत भैसकेकोले उक्त कोषको प्रभावकारी परिचालको लागि आवश्यक थप बजेट विनियोजन गरिनेछ । .
७. गाउँपालिका तथा वडामा एकिकन गर्नुपर्ने खुला क्षेत्रको अवधारणालाई एकिकन एवं पहिचान सकिएको हुदा विपद् व्यवस्थापनको लागि Rapid Response Team (RRT) / Community Rapid Response Team (CRRT) लाई आवश्यक तालिम प्रदान गरी तयारी अवस्थामा राखिनेछ ।
८. वडा तहमा बनेका आकस्मिक स्वास्थ्य तथा पोषण योजनाको प्रभावकारी उपयोग तथा कार्यान्वयनको समिक्षा गरिनेछ ।
९. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण र आपत्कालीन कोष तथा सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१०. विपद् व्यवस्थापनमा कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि कार्यक्रम तथा समय-समयमा काल्पनिक विपद् व्यवस्थापन अभ्यास गरिनेछ ।

११. जोखिम कम गर्नका लागि पूर्वतयारी तथा अल्पीकरणका क्रियाकलापहरू जस्तै: आकस्मिक कोषको निर्माण तथा परिचालन योजना निर्माण, पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना र समुदायको पहुँच विस्तार, सूचनामा पहुँच (जलवायु परिवर्तन र मौसमको सूचना, बजार भाउको सूचना) गरिनेछ ।
१२. जोखिम हस्तान्तरणका क्रियाकलापहरू जस्तै बाली तथा पशु विमा कार्यक्रम, स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम साथै विपद्को समयमा मानवीय सहयोगको प्रवन्ध तथा सवलीकरण कार्यक्रम गरिनेछ ।
१३. पोषण तथा स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि स्थानीय सेवा क्षेत्रका मानव संसाधनलाई विपद्को बेला सहयोग गर्न सक्ने ज्ञान, सीप तथा व्यवहार परिवर्तनका लागि क्षमता विकास कार्यक्रमहरू, जस्तै: विपद् प्रतिकार्यका लागि खाद्यान्न संरक्षण र भण्डारणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१४. विपद् परेको बेला आधारतभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच कार्यक्रम संचालन, महिला मैत्री सुरक्षित स्थानको व्यवस्थापन, सुरक्षित स्तनपान कक्षको व्यवस्थापन, शुद्ध खानेपानी तथा आकस्मिक चर्पीको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

५. संस्थागत विकास र सुशासन :

(क) संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास :

१. गाउँपालिकाको संगठन संरचनालाई आवश्यकता बमोजिम पुनरावलोकन गरी सबै तहका कर्मचारीहरूको कार्यविवरण बनाई लागू गरिनेछ । कर्मचारीको कामको मूल्यांकन गरी पुरस्कार र दण्डको नीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । कर्मचारीको क्षमता विकास, अनुशासन, वृत्ति विकासमा जोड दिई कर्मचारी प्रशासनलाई जवाफदेही, प्रतिस्पर्धी र उत्प्रेरित बनाइनेछ ।
२. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सार्वजनिक सेवालाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी र सेवाग्राहीमैत्री बनाई महत्वपूर्ण जिम्मेवारीमा रहेका कर्मचारीहरूसँग कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरी नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकास गर्न तालिम तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाई सञ्चालन गरिनेछ ।
४. गाउँपालिकालाई विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्थानीय तहहरूसँग भगिनि सम्बन्ध कायम गर्ने नीति लिइनेछ । यस कार्यमा गाउँपालिकाको विशेषता र विशेष पहिचान झल्कने गरी प्रकाशन सामाग्री तथा डकुमेन्ट्री तयार गरिनेछ । साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध विस्तार गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
५. सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो बनाउन हाल गाउँपालिकाको आफ्नै भवन नभएको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै गाउँपालिकाको लागि उचित स्थानमा निःशुल्क जग्गा प्राप्त सम्बन्धी प्रकृया अन्तिम चरणमा रहेको र जग्गा प्राप्तिको निर्णय पश्चात आ.व. ०७९।८० मा भवन निर्माणको डिजाइन एवं सर्भे लगायतका आवश्यक प्रकृया पुरा गरी भवन निर्माण गर्ने कार्यलाई अगाडि बढाइने छ ।
६. जनतामा प्रवाह गरिने सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकामा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्न क्षमता विकास योजना अनुरूप आवश्यक गोष्ठी, तालिम, प्रशिक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बजेटको व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
७. गाउँपालिकाको प्रशासनिक व्यवस्था, सांगठनिक संरचना र संस्थागत प्रणालीलाई भरपर्दो, चुस्त, दुरुस्त, विश्वासनीय र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उपभोक्ता समिति मार्फत गरिने कार्यलाई प्रभावकारी, पारदर्शी, छिटो छरितो र सहजीकरणका लागि उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीलाई कार्य थालनी पूर्व अनिवार्य रूपमा अभिमुखिकरण तालिम प्रदान गरिनेछ ।
९. गाउँपालिका र वडा कार्यालयबाट संचालन हुने योजना, परियोजना र सेवा प्रवाहका सम्बन्धमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरु विच पारदर्शिता एवं जवाफदेहिता प्रवर्द्धनका लागि प्रत्येक चौमासिक रूपमा गाउँपालिका र वडास्तरिय सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१०. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निश्चित योग्यता पुगेका विद्यार्थिहरुका लागि लोक सेवा आयोगको अवधारणा र विषय बस्तुका सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्नका लागि बजेट विनियोजन गरी निश्चित मापदण्ड बनाई सहभागी गराईनेछ ।
११. हाल कायम भएको संगठन तथा व्यवस्थापन संरचनालाई तोकीएको कर्मचारी दरबन्दी बमोजिम आवश्यक परिमार्जन सहित तयार गरिनेछ ।
१२. गाउँपालिका, विषयगत शाखा र वडा कार्यालयमा कार्यरत करार सेवाका कर्मचारीको खाइपाइ आएको तलवको ५ प्रतिशत कट्टी गरि सोही बराबर हुने रकम गाउँपालिका कार्यालयबाट थप गर्ने पद्धतिको थालनी भइसकेको हुँदा आगामी वर्ष पनि निरन्तरता दिइनेछ ।
१३. गाउँपालिकाका विभिन्न शाखा तथा वडा कार्यालयहरुबाट सम्पादन गरिने कार्य कानून सम्मत, मितव्ययी, प्रभावकारी, नियमित तथा दक्षतापूर्ण तरिकाले सम्पन्न गरी कार्य सम्पादनलाई विश्वसनिय बनाउन स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

(ख) सुशासन तथा सुरक्षा नीति :

१. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने सबै प्रकारका योजना, आयोजना तथा कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्दै उक्त कार्यक्रमहरुको सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, प्रगति समीक्षा जस्ता कार्यहरुबाट पारदर्शिता एवम् स्थानीय सुशासन कायम गरिनेछ । चौमासिक रूपमा नतिजामूलक अनुगमन तथा मुल्याङ्कनको सिद्धान्त अनुसार योजनाहरुको अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी गाउँकार्यपालिका बैठकमा प्रस्तुत गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२. सबै वडा कार्यालयहरुमा गुनासो सुन्ने अधिकारी, हेल्प डेक्स र विद्युतीय नागरिक वडापत्रको व्यवस्था भएकोमा यसलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
३. गाउँपालिकाको न्याय प्रणालीलाई स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम एवं विश्वसनीय बनाईनेछ । यसै आर्थिक वर्षभित्र सबै वडा कार्यालयमा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन गरी मेलमिलाप हुने प्रकृतिका विवादहरु वडास्तरमै निरुपण गर्ने कानूनी व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । वडा-वडामा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना तथा संचालन भैसकेकोमा यसलाई थप व्यवस्थापन गरि निरन्तरता दिइनेछ ।
४. न्यायिक काम कारवाहीलाई सूचना प्रविधिसँग आबद्ध गरी विवादको दर्ता, मेलमिलाप, सुनुवाई तथा निर्णय कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
५. गाउँपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय र गाउँ क्षेत्रका सबै सार्वजनिक निकायहरुमा नागरीक वडा पत्र तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याईसकिएको छ । साथै आगामी दिनमा आवश्यकता अनुसार तोकीएको समयमा सेवा प्रवाह, लाग्ने दस्तुर लगायत समय र जिम्मेवारी कर्मचारी समेत तोकी सेवा प्रवाहलाई जनमुखी, पारदर्शिता सहित सुशासन कायम गरिनेछ ।

६. गाउँपालिका र वडा कार्यालयमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने कर्मचारी तथा संस्थाको पहिचान गरी पुरष्कृत गर्ने परिपाटीलाई निरन्तरता दिईनेछ । त्यसै गरी उत्कृष्ट शिक्षक, उत्कृष्ट सामाजिक परिचालक, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, आमा समुह, महिला समुह, सहकारी, वन समुह, कृषक समुह, टोल विकास समुह, निर्माण व्यवसायी, उपभोक्ता समिति लाई पनि पुरष्कृत गर्ने परिपाटीको शुरुवात गरिनेछ ।

(ग) राजस्व परिचालन तथा वित्तीय व्यवस्थापन नीति :

१. गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन गर्न प्रगतिशील कर प्रणालीको विकास, सक्षम कर प्रशासनको निर्माण, करका दायरा बिस्तार र राजश्व चुहावट नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

२. गाउँपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवासँग सम्पत्ति कर, बहाल कर, व्यवसाय कर र विज्ञापन करलाई एकीकृत रुपमा आबद्ध गरिनेछ ।

३. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी निर्देशिका तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुका साथै आन्तरिक लेखापरीक्षण र कर परीक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

४. गाउँपालिकाले संकलन गर्ने कर, सेवा शुल्क तथा जरिवाना बैकिंग प्रणालीबाट मात्र लिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

५. नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार क्षेत्र भित्र रही श्रोत परिचालनलाई समतामुलक, प्रगतिशील र न्यायपूर्ण पद्धती अपनाई कर तथा राजस्व निर्धारण गरिने छ । सबै सरोकारवाला करदाताहरुको सहभागितामा राजश्व अभिवृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरिक आम्दानीको हिस्सालाई बढाइदै लगिने छ ।

६. गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) बमोजिम राजस्वका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै राजश्वका दर तथा क्षेत्र निर्धारण गर्दा उक्त कार्ययोजनाले निर्देशित गरे अनुरूप स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको सिफारिशको आधारमा करका दायराहरु निर्धारण गरिनेछ ।

७. राजस्व सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन कार्य यसै वर्ष अगाडि बढाइनेछ । राजस्व सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनका लागि कर प्रणालीलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाइनेछ । सम्पत्ति करलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र न्यायोचित बनाईने छ ।

घ) विधेयक एवं ऐन नियम :

१. नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय तहलाई दिएको अधिकारको पूर्ण उपयोग तथा परिपालना गर्न सङ्घीय र प्रदेश सरकारका प्रचलित कानूनसंग नबाकिने गरी कार्यपालिका र गाउँ सभाबाट आवश्यक १०५ वटा ऐन नियम बनाई कार्यान्वयनमा ल्याई सकिएको छ । थप ऐन, नियम, निर्देशिका र कार्यविधि आवश्यकता अनुसार तर्जुमा एवं अनुमोदन गरी कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।

२. गाउँपालिका तथा वडा तहबाट सम्पादन हुने कार्यलाई वैधता दिनका लागि विधेयक समिति समेतको सिफारिसमा आवश्यक ऐन, नियम, कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्ड र दिग्दर्शनलाई स्थानीय राजपत्रमा तत्काल प्रकाशन गरिने परिपाटीलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

३. गाउँकार्यपालिकाको लागि आवश्यक थप ऐन, नियम निर्माण गर्नको लागि विषय विज्ञ समेतको परामर्श चाहिने हुँदा यसको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

गाउँ सभाका सदस्यज्यूहरु,

अब म गाउँपालिकाले आ.व.०७९/८० मा प्राथमिकतामा राखेका प्रमुख कार्यक्रमहरु प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

क. आर्थिक विकास :

१. कृषि उपज तथा कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि उद्यमशिलताको प्रवर्द्धन गर्न मल,विउ,कीटनाशक औषधीको उपलब्धता,उत्पादित बस्तुको भण्डारण तथा प्रशोधन र बजार व्यवस्थामा सहजीकरण गर्न र सिंचाई सुविधाको विस्तारका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
२. किसानको लागत मुल्य प्राप्तिको सुनिश्चिताको लागि कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रमलाई प्रोत्साहित गर्न नीतिगत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्था गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाको सिमित स्रोत र साधनबाट प्रत्यक्ष रुपमा आर्थिक विकासमा योगदान पुग्ने वृहत कार्यक्रम नभए पनि अप्रत्यक्ष रुपमा कृषि,पशुपालन,पर्यटन र उद्योग वाणिज्य जस्ता क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने खालका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिनेछ ।
४. गाउँपालिका भित्र रहेका बाँभो जग्गाहरुको एकीकृत तथ्याङ्क संकलन गरी सोको पूर्ण उपयोगको व्यवस्था मिलाउन भूमी बैंकको अवधारणा कार्यान्वयन गरी यसलाई प्रोत्साहित गर्न कर सहूलियत तथा अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
५. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित लघु तथा घरेलु उद्यमहरुको प्रवर्द्धन गर्न सीपमुलक तालिमको व्यवस्था गरी उत्पादित बस्तुहरुको बजारीकरणको लागि सहयोग प्रदान गरिनेछ ।
६. रोजगारीको खोजीमा रहेका जनशक्तिलाई विभिन्न क्षेत्रका रोजगारदातासंग समन्वय गरी रोजगारी प्रदान गर्न सहजीकरण गरिनेछ ।
७. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत संचालन हुने आयोजनाहरुका लागि निर्माण सामग्री खरिद गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
८. समग्र युवाहरुको सीप, क्षमता र अनुभवलाई एकिकृत गरी स्थानीय तहमा नै संभावनालाई पहिचान गरी रोजगारीको श्रृजना गरिनेछ ।
९. रोजगारी र श्रममा तरुण सीप र वृत्ति विकास, सबै यूवा यूवतीलाई सम्मानित रोजगार तथा स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१०. बैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्ति, उनीहरुको परिवार र बैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको विवरण सहितको प्रोफाइल तयारी गरि उनीहरुको सीप, क्षमता र श्रोतलाई पालिकामै सदुपयोगका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।
११. बैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्ति, उनीहरुको परिवार र फर्केका व्यक्तिहरुलाई विदेशबाट प्राप्त विप्रेषण, सीप र क्षमताको सदुपयोग गर्न अन्य आर्थिक उपार्जनका कार्यक्रमहरुमा सहभागीहुन मनोसामाजिक तथा वित्तिय साक्षरता कक्षाहरु मार्फत संचालन गरिनेछ ।
१२. रोजगारमा प्रवेश गर्ने यूवाहरुको सीप विकासका लागि सीपमुलक तालिमहरुको व्यवस्था गरी उनीहरुको रोजगारी सुरक्षित र कमाइलाई लाभदायि बनाईनेछ ।

ख. सामाजिक विकास:

१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र बसोबास भएका गर्भावती महिलालाई नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा लैजाने र उक्त संस्थामा उपचार सम्भव नभए अन्यत्र सिफारिश भई लैजानुपर्ने अवस्था श्रृजना भएमा उक्त सेवा वापत लाग्ने एम्बुलेन्स खर्च निश्चित विधि र मापदण्ड तयार गरि गाउँपालिकाबाट व्यहोरिनेछ ।
२. स्वास्थ्य चौकी तथा स्वास्थ्य एकाईबाट प्रदान गरिने खोप सेवा, सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य, पोषण लगायतका सेवाहरु र उपचारात्मक सेवाका लागि आवश्यक औषधी उपकरण तथा स्वास्थ्य सामाग्रीको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
३. खोप, सुरक्षित मातृत्व, प्रजनन स्वास्थ्य, पोषण जस्ता जनस्वास्थ्यसंग आधारभूत सेवा सुविधालाई प्रभावकारी बनाउन महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई परिचालन गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयको नक्साङ्कन तयार गरी विशिष्टकृत कार्यविधि तथा मापदण्ड तयार गरी विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्यलाई जोड दिईनेछ ।
५. स्वास्थ्य सम्बन्धि मापदण्ड पालना गरी पठनपाठनलाई नियमित गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वाधार निर्माण, खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको प्रबन्ध गर्न बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
६. गाउँपालिकाले नियमित रूपमा वितरण गर्दै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई थप व्यवस्थित चुस्त, दुरुस्त र पारदर्शी तवरले वितरण गर्ने र लक्षित वर्गको लागि विनियोजित कार्यक्रम सोही अनुसार सञ्चालन भैरहेको छ । यसबाट लक्षित वर्गले प्राप्त गर्ने हक अधिकार र सामाजिक सुरक्षा भत्ता सहज रूपमा प्राप्त गर्न गराउन थप परिपाटिको व्यवस्था गरिनेछ ।
७. जेष्ठ नागरीक तथा अपाङ्ग परिचय पत्र तयार एवं वितरण गरी बृद्ध बृद्धाको सम्मान गरी जेष्ठ नागरीकमैत्री गाउँपालिकाको रूपमा चित्रण गर्न आवश्यक रहेकोले अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण कार्यविधि २०७५ र जेष्ठ नागरीक परिचयपत्र वितरण निर्देशिका २०७६ जारी भै कार्यान्वयनमा आईसकेको व्यहोरा निवेदन गर्न चाहन्छु ।
८. अपाङ्ग, दलित, असहाय तथा अती विपन्न विद्यार्थीहरुका लागि कक्षा १ देखी कक्षा १२ सम्म शैक्षिक खर्च व्यवस्था गर्न आवश्यक पहल व्यवस्था गरिनेछ ।
- ग. पूर्वाधार विकास :
  १. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका लिफ्टिङ र डिपबोरिङ खानेपानी आयोजना संचालन गर्दा TOT मिटरमा रेकर्ड भएको विद्युत महसुल आ.व. २०७९/०८० देखी गाउँपालिकाबाट भुक्तानी गरिनेछ ।
  २. गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन निर्माणका लागि आवश्यक जग्गा व्यवस्थापन गरि आगामि आर्थिक वर्षमा भवन निर्माणका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
  ३. गाउँपालिकाको वडा नं ४ को वडा भवन निर्माण गर्नु पर्ने भएकोले आगामि आर्थिक वर्षमा भवन निर्माणका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।
  ४. गाउँपालिकाका योजना छनोट गर्दा टुक्रे योजना लाई कम तथा निस्तेज पारि पालिका स्तरीय ठुला र महत्वपुर्ण योजना छनोट गरि बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
  ५. गाउँपालिकाको आगामि आर्थिक वर्षमा भौतिक पूर्वाधार तर्फका आयोजनाहरुको DPR तयार गरि विकास निर्माणका कार्यलाई अगाडी बढाइनेछ ।

६. गाउँपालिकाको आफ्नै Rural Transportation Master Plan बनिसकेकोले आगामि आर्थिक वर्षमा सडक निर्माणका लागि RTMP अनुसार नै आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
७. गाउँपालिकाको आफ्नै भवन निर्माण संहिता लागु भईसकेकोले उक्त संहिता अनुरूप सडकका क्षेत्राधिकार नमिचि नक्सा पास तथा अभिलेखिकरणको कामलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
८. गाउँपालिका स्थित सरकारी तथा सार्वजनिक स्थलमा सामुदायिक भवन, घर टहरा बनाउने कार्य पुर्ण रूपमा निष्तेज गरिनेछ ।
९. गाउँपालिका भित्रका मुख्य मुख्य सडकलाई बाह्र महिना सुचारु राख्नका लागि मर्मत संभार कोषको व्यवस्थापन गरिने छ ।
१०. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका नयाँ वन्ने सरकारी भवन, विद्यालय भवनहरू तथा संरचना अपाङ्ग, महिलामैत्री र बालमैत्री बनाइनेछ ।
११. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक फोहोर व्यवस्थापनका लागि Landfill Site को आवश्यक भएकोले Landfill Site को निर्माण गरिनेछ ।
१२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका कच्चि र अव्यवस्थित सडकहरूलाई पक्कि बनाउने र नयाँ ट्रयाक खोल्ने काम बन्द गरि सडक स्तरोन्नति को कामलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
१३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको धार्मिक पर्यटकीय स्थल सम्म सहजै पुग्नको लागि पक्की मोटर वाटो निर्माण गर्न र पालिका भित्रका प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक सार्वजनिक शौचालय र यात्रु प्रतिकक्षालय निर्माण गरिनेछ ।
१४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको अव्यवस्थित र जोखिमयुक्त रूपमा रहेको बिजुलीको पोलहरूलाई व्यवस्थित गर्नका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
१५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दक्ष कामदार उत्पादन गरि निर्माणका कार्यहरूलाई थप गुणस्तरयुक्त बनाउनका लागि गाउँपालिका स्तरमा डकर्मी तथा प्लम्बिङ सम्बन्धि तालिमको आयोजना गरिनेछ ।
१६. योजना छनौट गर्दा नतिजामा आधारित सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रियाको मर्म र भावना समेटिने गरी छनौट गरिने छ ।
१७. योजना छनौट गर्दा आवश्यकता, यथार्थता, वास्तविकता, उपलब्धि र प्राथमिकताको आधारलाई मध्यनजर गरी छनौट गरिनेछ ।
१८. गाउँपालिका भित्र रहेका नदी तथा खोला खोल्सीमा आवश्यकता अनुसार पुल तथा भोलुङ्गे पुल निर्माण गरिनेछ ।
१९. सात वटा वडा कार्यालय मध्ये वडा नं. १ , ३, ६ र ७ मा वडा कार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न भई सातै वटा वडा कार्यालयवाट सेवा सूचारु भएको छ भने साथै गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवनको लागि निशुल्क जग्गा प्राप्तिको कार्य अन्तिम चरणमा रहेको हुँदा आगामी आ.व. मा भवन निर्माण कार्यको थालनी गरिनेछ ।

२०. उर्जा क्षेत्रमा राष्ट्रिय गौरवको अत्याधुनिक जलासययुक्त बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको थालनी एवं कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित क्षेत्रमा पहल गरिनेछ ।

घ. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन :

१. कोभिड १९ बाहेकका विपद्हरूको रोकथाम तथा न्यूनीकरणको लागि पुर्वतयारी,प्रतिकार्य र पुनर्लाभका कार्यक्रम संचालन गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन कोषमा आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
२. पूर्वाधार विकासका क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा विपद् जोखिम संवेदनशिलतालाई ध्यानमा राखी कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
३. चालु आ.व. का लागि वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विनियोजन गरीएको बजेटवाट क्षती अनुसारको राहत वितरण गरी विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा बजेट व्यवस्थापनको कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
४. भुकम्पवाट क्षति पुगेका निजी तथा सरकारी भवनको निर्माणमा आशातित प्रगति नभए पनि आगामी आ.व. ०७९।८० बाट यस तर्फ विशेष कार्ययोजनाका साथ अगाडि बढिनेछ ।
५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हुन सक्ने वन अतिक्रमण कार्यलाई कडाईका साथ रोकथाम एवं नियन्त्रण गरीने छ ।
६. विषादीहरूको प्रयोग निरुत्साहित गर्न जैविक मल तथा विषादी उत्पादन प्रणालीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

ङ. संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह :

१. गाउँपालिका कार्यालयको सेवालाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालनका लागि आवश्यक प्रशासकीय भवन निर्माण कार्यको थालनी गरिनेछ ।
२. सेवा करारमा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको आ.व. ०७९।८० का लागि नेपाल सरकारले तोकेको आधार तलव तथा भत्ता लगायतको सेवा सुविधा व्यवस्थापन गर्ने गरि सेवा अवधि आवश्यकता र औचित्य हेरि म्याद थप गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकासको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. गाउँपालिकामा रहेको कर्मचारी कल्याण कोष निरन्तरताको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
५. कर्मचारी दरवन्दी चार्ट (O&M) संगठन र व्यवस्थापन सभै गरिनेछ ।
६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सेवा निवृत्त विज्ञहरूको ज्ञान व्यवस्थापनका लागि भएका विज्ञहरूमा भएको ज्ञान, सीप, अनुभवलाई उपयोग गर्न निजहरूलाई उपयुक्त अवसर प्रदान गरि योगदानको कदर गर्दै सम्मानजनक कार्यक्रम तयार गर्न पहल गरिनेछ ।
७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालित स्वास्थ्य संस्थाहरूवाट हुने सेवाप्रवाह तथा सुशासनलाई प्रवद्धन गर्नका लागि विगतदेखी संचालन गर्ने गरिएको सामाजिक लेखापरिक्षण लाई निरन्तरता दिन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
८. गाउँपालिकाको आफ्नो सुविधा सम्पन्न कार्यालय भवन निर्माण, संघीय सरकारले सृजना गरेको दरवन्दी अनुसार आवश्यक कर्मचारी, प्रविधि तथा उपकरणको व्यवस्थापन गरी दैनिक प्रशासनिक लगायत अन्य सेवा प्रवाहलाई चुस्त, दुरुस्त र पारदर्शी बनाईनेछ ।

९. त्यस्तैगरी संघिय सरकारबाट कर्मचारी नियुक्ति गर्ने गरी लोक सेवा आयोगमा कर्मचारी माघ गरीसकिएको हुँदा आगामी आ.व. देखि दरवन्दी वमोजिम कर्मचारी व्यवस्थापन भै सेवा प्रभावमा सहज हुने व्यहोरा जानकारी गराउन चाहन्छु ।

च. वित्तिय व्यवस्थापन र शुसासन :

१. संस्थागत विकासको लागि नेपाल सरकारको प्रचलित ऐन, नियम तथा नीति पालना गर्नुका साथै गाउँ सरकारले आवश्यक १०५ वटा ऐन, नियम, विधि र निर्देशिका निर्माण भै नयाँ नीति तथा प्रविधि अपनाई वित्तिय व्यवस्थापन र सुसासन कायम गर्ने योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने प्रयास गरीएको छ । साथै गाउँपालिकाले सबै प्रकारका वित्तिय अनुशासन कायम हुने कार्य गर्नुका साथै समयमा नै प्राविधिक तथा वित्तिय प्रतिवेदन पेश गर्ने कार्य हुदै आएको छ ।

२. विगतदेखि नै कायम रहेको पेशकी बेरुजु घटाउनको लागि पेशकी बेरुजुको लगत तयार गरी बैज्ञानिक बेरुजु फछ्यौट प्रणालीका आधारमा पेशकी बेरुजु फछ्यौट गरिनेछ ।

छ) कोभिड १९ बाट सिर्जित संकट व्यवस्थापन :

१. आर्थिक रुपले अति विपन्न श्रमिक तथा मजदुरलाई रोजगारी उपलब्ध गराउन श्रममूलक प्रविधिको प्रयोग गरी कार्यान्वयन गर्ने आयोजना छनोट र कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२. संक्रमण जोखिम रहँदासम्म अशक्त, असहाय एवं आर्थिक रुपले विपन्न गर्भवती महिला, जेष्ठ नागरिक एवं अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई राहतका कार्यक्रम संचालन गर्न बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

३. कोभिड १९ मा स्थानीय तहमा खटिने स्वास्थ्यकर्मी तथा जनशक्तिलाई स्वास्थ्य सुरक्षा सामाग्री (मास्क, पञ्जा, सेनिटाइजर, पिपिई सेट) हरुको अभाव नहुने गरी बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

४. कोभिड १९ को संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि क्षमता विकास तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

५. एम्बुलेन्स सेवालालाई चौबिसै घण्टा संचालन हुने गरी तयारी हालतमा राख्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

६. कोभिड १९ का कारण विद्यार्थी, गर्भवती महिला, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, डिप्रेसनमा रहेका व्यक्ति तथा मनोसामाजिक परामर्श आवश्यक पर्ने व्यक्तिहरुलाई मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

मननीय सदस्य ज्यूहरु

अन्त्यमा,

गाउँपालिकालाई विगतको ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, समुन्नत विरासतलाई इतिहास, वर्तमान र भविष्यसंग जोड्दै समृद्धितर्फ लैजाने, जनताको सापेक्ष विकासका चाहना पुरा गर्ने, स्थानीय सरकार र स्थानीयवासी बिचको सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्ने, आधुनिक प्रविधि र मौलिक पहिचानको समिश्रणबाट उत्तर-आधुनिक विकासको खाका कोर्ने र तदानुरुपका अत्याधुनिक पूर्वाधार र संरचना तयार गरी ज्वालामूखीलाई समुन्नत बनाउने सन्दर्भमा हाम्रा प्रयत्नहरु निरन्तर जारी रहने छन् । यस अवसरलाई सदुपयोग गर्दै सम्पूर्ण गाउँवासीलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, न्यायपूर्ण र प्रतिबद्ध नेतृत्व प्रदान गरिनेछ । साथै ज्वालामूखी गाउँपालिकाले अघि सारेको प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउन नेपाल सरकार, बागमती प्रदेश सरकार, विकास साभेदारहरु, निजी क्षेत्र, अन्तर्राष्ट्रिय दातृ समुदाय, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरु, गाउँपालिका निवासी र सम्पूर्ण वृद्धिजीवी एवं प्रवृद्ध वर्गमा हार्दिक अपिल गर्दछु ।

धन्यवाद ।
जय ज्वालामूखी !!!
यामनाथ दनै
अध्यक्ष
ज्वालामूखी गाउँपालिका